

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В. К. МАМУТОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

Устименко В. А., Зельдіна О. Р.,
Гостєва О. Ю., Гришко В. В.

ТЕРИТОРІЇ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ
ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Монографія

Київ
2021

УДК 346.5
Т 35

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р. А.
доктор юридичних наук, доцент Олюха В. Г.

Рекомендовано до друку вченою радою Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України» (протокол № 15 від 22.11.2021 р.)

Т 35 **Устименко В. А., Зельдіна О. Р., Гостєва О. Ю., Гришко В. В.**
Території пріоритетного розвитку як інструмент вирішення соціально-економічних проблем Донецької та Луганської областей: монографія /Устименко В. А., Зельдіна О. Р., Гостєва О. Ю., Гришко В. В. / під заг. ред. О. Р. Зельдіної. Київ: НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України», 2021. 104 с.

ISBN 978-966-02-9860-6

У монографії розглянуто законодавство України, на основі якого здійснювалась господарська діяльність на територіях пріоритетного розвитку в Україні у 1998–2005 рр. Проаналізовано особливості управління, пільги та гарантії для інвесторів на територіях пріоритетного розвитку. Обґрунтовано доцільність оновлення законодавства України щодо територій пріоритетного розвитку з метою застосування даного режиму господарювання для залучення інвесторів та вирішення соціально-економічних проблем Донецької та Луганської областей на сучасному етапі. Проаналізовано проєкт Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях», який підготовлено авторським колективом.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних і економічних спеціальностей закладів вищої освіти, юристів-практиків, працівників органів державної влади і місцевого самоврядування.

УДК 346.5

ISBN 978-966-02-9860-6

© Устименко В. А., Зельдіна О. Р.,
Гостєва О. Ю., Гришко В. В., 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	7
1.1. Поняття територій пріоритетного розвитку та аналіз нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність у Донецькій та Луганській областях.....	7
1.2. Особливості управління на територіях пріоритетного розвитку Донецької та Луганської областей відповідно до діючого законодавства України.....	12
1.3. Пільги та гарантії, що діяли на територіях пріоритетного розвитку в Україні	18
 РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	24
2.1. Перспективи запровадження спеціального режиму господарювання в Донецькій та Луганській областях на сучасному етапі розвитку України	24
2.2. Аналіз пропозицій щодо створення територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях	30
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	51
Додаток 1. Проект Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях»	52

Додаток 2. Концепція запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади.....	76
Додаток 3. Економіко-правове обґрунтування доцільності проведення державного експерименту розвитку об'єднаних територіальних громад Донецької області на прикладі Святогірської та Лиманської об'єднаних територіальних громад (витяг).....	82

ВСТУП

У період з 1998 по 2005 роки в Україні було створено 11 спеціальних економічних зон (далі – СЕЗ), а в 9 регіонах ряду міст та районів присвоєно статус території пріоритетного розвитку (далі – ТПР). СЕЗ і ТПР функціонували як у західних, так і в східних регіонах України. Створення СЕЗ і ТПР безсумнівно стало поштовхом для збільшення інвестиційної активності в різних регіонах України. Так, за даними Міністерства економіки України, з 1998 до 2005 рр. від реалізації інвестиційних проєктів в умовах СЕЗ і ТПР в бюджет надійшло понад 4,3 млрд грн, у тому числі по Донецькій області 2,9 млрд грн, було створено 50 927 робочих місць і збережено 83 028 робочих місць¹. Водночас, з надуманих причин у 2005 році законодавцем було скасовано норми права, які встановлюють пільгові режими, а також гарантії захисту прав інвесторів у СЕЗ і ТПР. У результаті СЕЗ і ТПР перестали бути привабливими для національних та іноземних інвесторів. Так, за період з 2002 до 2004 рр. темпи надходження інвестицій у СЕЗ і ТПР Донецької області мали тенденцію до зростання, а з 2005 р. темпи зменшились з 48% у 2004 році до 17% у 2007 році [1].

У зв'язку з необхідністю розв'язання проблем, що існують у Донецькій та Луганській областях, у 2021 році питання присвоєння статусу ТПР та запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності отримало новий імпульс. Так, у п. 66 Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, який затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 276-р [2], передбачено необхідність розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проєкту Закону України «Про запровадження експерименту щодо створення території пріоритетного розвитку на території Донецької та Луганської областей».

¹ Джерело: сайт Міністерства економіки України: URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

Усе зазначене свідчить про доцільність проаналізувати законодавство України щодо створення та функціонування спеціальних режимів господарювання в Україні та запропонувати нові підходи до порядку здійснення діяльності в умовах СЕЗ і ТПП з урахуванням тих викликів, які мають місце на сучасному етапі розвитку України.

Ця монографія підготовлена колективом авторів у складі: член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Устименко В. А., докторка юридичних наук, професорка Зельдіна О. Р., провідна економістка Гостева О. Ю., провідний юрист Гришко В. В. Зазначеним авторським колективом, у тому числі, підготовлено: проєкт Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях» (додаток 1); Концепція запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади (додаток 2); Економіко-правове обґрунтування доцільності проведення державного експерименту розвитку об'єднаних територіальних громад Донецької області на прикладі Святогірської та Лиманської об'єднаних територіальних громад (витяг) (додаток 3).

Розділ 1

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

1.1. ПОНЯТТЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ ТА АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

У січні 2004 року набрав чинності Господарський кодекс України (далі – ГКУ) [3], в якому вперше кодифіковано норми права, що встановлюють специфіку організації та здійснення господарської діяльності на певних територіях, у певних галузях народного господарства. ГКУ на законодавчому рівні закріпив такий термін, як «спеціальний режим господарювання», що дало можливість для подальшого розвитку законодавства в даній сфері.

Розділом VIII «Спеціальні режими господарювання» ГКУ закріплено наступні види спеціальних режимів господарювання: спеціальні (вільні) економічні зони; концесії; виняткова (морська) економічна зона України; режим державного кордону; господарське забезпечення Збройних сил України; режим господарювання в окремих галузях народного господарства; санітарно-захисні та інші особливі охоронні території; території пріоритетного розвитку; режим надзвичайного стану; режим надзвичайної екологічної ситуації; режим воєнного стану.

Для збільшення інвестиційних надходжень в економіку України було передбачено створення заохочувальних режимів господарювання, до яких відносяться: спеціальні (вільні) економічні зони і території пріоритетного розвитку.

Згідно з ч. 1 ст. 401 ГКУ, спеціальною (вільною) економічною зоною вважається частина території України, на якій встановлено спеціальний правовий режим господарської діяльності, особливий порядок застосування та дії законодавства України. На території спеціальної (вільної) економічної зони можуть запроваджуватися пільгові митні, податкові, валютно-фінансові та інші умови підприємництва вітчизняних та іноземних інвесторів.

У ч. 2 ст. 401 ГКУ зазначено, що спеціальні (вільні) економічні зони створюються з метою залучення інвестицій та ефективного їх використання, активізації спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності з метою збільшення експорту товарів, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції і послуг, впровадження нових технологій, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних, матеріальних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України.

Відповідно до ч. 1 ст. 415 ГКУ законом може бути визначено за поданням відповідного органу місцевого самоврядування в межах міста, району територію, на якій склалися несприятливі соціально-економічні умови і на якій на підставах та в порядку, передбачених законом, вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності з метою створення нових робочих місць (територію пріоритетного розвитку). Порядок здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку встановлюється законом (ч. 2 ст. 415 ГКУ).

Порядок утворення і функціонування спеціальних економічних зон та запровадження на територіях пріоритетного розвитку спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області визначає Закон України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» від 24.12.1998 р. № 356-XIV (в редакції від 17.02.2006 р.) [4].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» під територією пріоритетного розвитку розуміється територія в межах міста, району, на якій склалися несприятливі соціально-економічні умови та на якій запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності з метою створення нових робочих місць. Спеціальний режим інвестиційної діяльності запроваджується на територіях пріоритетного розвитку на строк 30 років і діє у пріоритетних видах економічної діяльності, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України.

Метою створення в Донецькій області спеціальних економічних зон та запровадження на територіях пріоритетного розвитку спеціального режиму інвестиційної діяльності, згідно зі ст. 2 Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області», є залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва для створення нових робочих місць та працевлаштування працівників, що вивільняються у зв'язку із закриттям, реструктуризацією гірничодобувних та інших підприємств, впровадження нових технологій, модернізація діючих виробництв, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, збільшення поставок на внутрішній ринок високоякісних товарів та послуг, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктур, ефективне використання природних ресурсів.

Особливостям провадження підприємницької діяльності на територіях спеціальних економічних зон та територіях пріоритетного розвитку в Донецькій області присвячено ст. 9 даного закону, згідно з якою:

на територіях спеціальних економічних зон всі види підприємницької діяльності, крім прямо заборонених законодавством України, провадяться відповідно до цього закону;

суб'єкти підприємницької діяльності на територіях спеціальних економічних зон провадять підприємницьку діяльність на підставі відповідного дозволу Ради;

на територіях спеціальних економічних зон можуть розміщуватися об'єкти виробничої та невиробничої інфраструктур, у тому числі офісні будівлі, готелі, жилі будинки тощо;

на територіях спеціальних економічних зон забороняється створення казино, гральних домів та інших місць грального бізнесу;

свідоцтво Ради про схвалення інвестиційного проекту є підставою для укладення органом місцевого самоврядування контракту з інвестором та державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, укладення органом господарського розвитку спеціальної економічної зони договорів

оренди землі, приміщень тощо. Порядок укладення контракту визначається Радою;

створення на територіях спеціальних економічних зон банківських установ, страхових, фондів та інших фінансових організацій, діяльність яких підлягає ліцензуванню, здійснюється у встановленому порядку після попереднього погодження з Радою;

суб'єкти підприємницької діяльності (інвестори), які провадять свою діяльність на територіях спеціальних економічних зон без створення юридичної особи через філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, а також реалізують інвестиційні проєкти у пріоритетних видах економічної діяльності, складають відокремлений баланс фінансово-господарської діяльності у порядку, встановленому Державною податковою адміністрацією України;

у разі порушення суб'єктами підприємницької діяльності (інвесторами) законодавства України та установчих документів, умов контракту, укладеного з органом місцевого самоврядування, Рада має право скасувати виданий дозвіл на провадження підприємницької діяльності на території спеціальної економічної зони або свідоцтво про схвалення інвестиційного проєкту на території пріоритетного розвитку.

Питання функціонування територій пріоритетного розвитку в Луганській області регулюються Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області» від 15.07.1999 р. № 970-XIV (в редакції від 31.03.2005 р.) [5]. У ст. 1 Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області» зазначено, що під територією пріоритетного розвитку розуміється територія, на якій склалися несприятливі соціально-економічні умови та на якій запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць. Метою запровадження на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області спеціального режиму інвестиційної діяльності є залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва для створення нових робочих місць та

працевлаштування працівників, які вивільняються у зв'язку із закриттям, реструктуризацією та перепрофілюванням гірничодобувних та інших підприємств, впровадження нових технологій, розвиток зовнішньо-економічних зв'язків, збільшення поставок на внутрішній ринок високоякісних товарів і послуг, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктури, ефективне використання природних ресурсів. Спеціальний режим інвестиційної діяльності запроваджується на територіях пріоритетного розвитку і діє протягом 30 років при реалізації в порядку, визначеному цим законом, інвестиційних проєктів у пріоритетних галузях (підгалузях) виробництва, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області застосовується до суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують в порядку, визначеному законом, інвестиційний проєкт кошторисною вартістю, еквівалентною не менше:

500 тис. доларів США – при реалізації інвестиційного проєкту в галузях сільського господарства, обробної промисловості та охорони здоров'я;

700 тис. доларів США – при реалізації інвестиційного проєкту в галузях будівництва та транспорту;

1 млн доларів США – при реалізації інвестиційного проєкту в галузях добувної промисловості, виробництва електроенергії та коксу, хімічного виробництва і машинобудування.

Спеціальний правовий режим підприємницької діяльності, встановлений на територіях пріоритетного розвитку, поширюється на суб'єктів підприємницької діяльності винятково під час реалізації ними на цих територіях інвестиційних проєктів, затверджених у встановленому законом порядку.

1.2. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ ВІДПОВІДНО ДО ДІЮЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Важливим фактором успішного розвитку територій пріоритетного розвитку є встановлення законодавцем оптимальної системи управління на цих територіях.

На сьогоднішній день не існує загального законодавчого акта, який визначає органи управління для всіх територій пріоритетного розвитку в Україні, тому органи управління територіями пріоритетного розвитку визначаються законами та указами Президента про надання статусу території пріоритетного розвитку. Узагальнюючи дане законодавство можна зробити висновок, що функції управління на територіях пріоритетного розвитку здійснюють:

1. Рада (комітет) з питань територій пріоритетного розвитку.
2. Місцеві органи самоврядування.

На кожній конкретній ТПР законодавець спеціальним законом визначає, які з перерахованих органів здійснюють управління і їх компетенцію.

Розглянемо, які основні функції держава поклала на перераховані органи управління на ТПР.

Основною функцією Ради з питань територій пріоритетного розвитку є розгляд і затвердження інвестиційних проєктів, реалізація яких передбачається на ТПР, а також видача свідоцтва на право реалізації інвестиційного проєкту. Також Ради з питань територій пріоритетного розвитку здійснюють контрольню-координаційну діяльність, сприяють реалізації норм законодавства про конкретну територію пріоритетного розвитку [6, с. 108].

Місцевий орган самоврядування, на відміну від інших органів управління ТПР, здійснює функції управління майже у всіх ТПР, створених на території України.

На ТПР, крім повноважень, установлених загальним законодавством України, що регулює діяльність місцевих органів самоврядування, законодавець передбачив також додаткове повноваження, яке може здійснювати місцевий орган самоврядування, а саме укласти контракти з інвестором (інвесторами) на реалізацію інвестиційного проєкту, схваленого уповноваженим органом управління ТПР [6, 108-109].

Для більш детального розгляду діяльності органів управління територіями пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях звернемося до законодавства України в цій сфері.

Статтею 5 Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» визначені органи управління спеціальними економічними зонами і територіями пріоритетного розвитку Донецької області, а саме:

1. Рада з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області;
2. Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації;
3. Органи господарського розвитку спеціальних економічних зон.

Відповідно до повноважень, визначених у статті 6 Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області», органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації територій, на яких знаходиться спеціальна економічна зона або запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності, здійснюють свої повноваження відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених цим законом.

Крім повноважень, закріплених загальним законодавством, органи місцевого самоврядування здійснюють також наступні функції:

укладення контракту з інвестором (інвесторами) про реалізацію інвестиційного проєкту, схваленого Радою;

прийняття рішення про надання в користування органу господарського розвитку спеціальної економічної зони земельних ділянок, об'єктів

інфраструктури, розташованих на відповідній території, та природних ресурсів місцевого значення.

У ст. 7 Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» вказується, що Рада з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області є спеціально уповноваженим органом управління спеціальними економічними зонами та спеціальним режимом інвестиційної діяльності, що запроваджується на територіях пріоритетного розвитку. Рада створюється Донецькою обласною радою.

Згідно з даною статтею, до повноважень Ради з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області належать:

розроблення та забезпечення реалізації стратегії та поточних програм розвитку спеціальних економічних зон, що затверджуються відповідними місцевими радами;

розгляд і схвалення інвестиційних проєктів;

розроблення та здійснення комплексу організаційних заходів щодо забезпечення залучення фінансових ресурсів, у тому числі власних коштів підприємств та організацій (включаючи іноземні), бюджетних коштів, коштів позабюджетних фондів, а також благодійних фондів, громадських організацій і фізичних осіб;

організація підготовки та перепідготовки кадрів;

проведення міжнародних тендерів для відбору інвестиційних проєктів та їх учасників;

видача суб'єктам підприємницької діяльності дозволу на провадження діяльності на території спеціальної економічної зони без створення юридичної особи;

видача дозволу на проведення державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності на території спеціальної економічної зони;

видача свідоцтва про схвалення інвестиційного проєкту;

здійснення відповідного контролю за інвестиційною діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку в межах своїх повноважень згідно з цим законом;

підготовка пропозицій відповідним радам щодо ставок орендної плати, плати за комунальні послуги, тарифів та інших платежів;

розгляд у досудовому порядку спорів, що виникають між органом господарського розвитку спеціальної економічної зони, суб'єктами підприємницької діяльності та органами місцевого самоврядування;

регулювання залучення до роботи у спеціальних економічних зонах іноземних працівників;

прийняття у межах своєї компетенції рішень, обов'язкових до виконання на територіях спеціальних економічних зон, а також на територіях пріоритетного розвитку при реалізації інвестиційних проєктів;

реалізація інших повноважень, передбачених цим законом.

Порядок розгляду та схвалення інвестиційних проєктів, видачі суб'єкту підприємницької діяльності дозволу на провадження діяльності на території спеціальної економічної зони і свідоцтва про схвалення інвестиційного проєкту на території пріоритетного розвитку визначається Кабінетом Міністрів України.

До складу Ради входять представники органів місцевого самоврядування, заступник голови обласної ради, голови постійних комісій обласної ради, керівники облдержадміністрації, її відділів і управлінь, керівники підприємств і організацій, розміщених на територіях пріоритетного розвитку.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області» органами управління територіями пріоритетного розвитку в Луганській області є:

1. Комітет з питань територій пріоритетного розвитку;
2. Органи місцевого самоврядування.

Згідно зі ст. 6 даного закону, органи місцевого самоврядування територій, на яких запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності, здійснюють свої повноваження відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених цим законом. Крім того, до повноважень органу місцевого самоврядування також належить: укладення договору (контракту) з суб'єктом підприємницької діяльності щодо умов реалізації інвестиційного проєкту, затвердженого Комітетом з питань територій пріоритетного розвитку, у визначеному цим законом порядку.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області» Комітет з питань територій пріоритетного розвитку є спеціально уповноваженим органом управління спеціальним режимом інвестиційної діяльності, що запроваджується відповідно до цього закону на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області. Комітет з питань територій пріоритетного розвитку створюється Луганською обласною радою.

До повноважень Комітету належать:

розроблення та забезпечення реалізації стратегії та поточних програм розвитку територій пріоритетного розвитку;

розгляд і затвердження інвестиційних проєктів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

видача свідоцтва про затвердження інвестиційного проєкту;

здійснення в межах своїх повноважень згідно з цим законом відповідного контролю за реалізацією інвестиційних проєктів суб'єктами підприємницької діяльності на територіях пріоритетного розвитку;

підготовка відповідним органам місцевого самоврядування пропозицій щодо встановлення ставок орендної плати, плати за комунальні послуги, тарифів та інших платежів;

організація підготовки та перепідготовки кадрів;

регулювання залучення до роботи на територіях пріоритетного розвитку іноземних працівників;

прийняття у межах своєї компетенції рішень, обов'язкових до виконання на територіях пріоритетного розвитку при реалізації інвестиційних проєктів;

розгляд у досудовому порядку спорів, що виникають між органами місцевого самоврядування та суб'єктами підприємницької діяльності при реалізації інвестиційних проєктів;

реалізація інших повноважень, передбачених цим законом.

1.3. ПІЛЬГИ ТА ГАРАНТІЇ, ЩО ДІЯЛИ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Для підвищення рівня надходження інвестицій в економіку України держава повинна забезпечити баланс інтересів інвестора та держави «...інвестиційний ринок – це процеси, пов'язані з діями законів попиту і пропозиції (солідарності інтересів) і забезпечення балансу інтересів» [7, с. 442]. Будучи одночасно учасником публічно-правових і приватно-правових відносин, держава своєю метою має визначати забезпечення як публічних, так і приватних інтересів для знаходження розумного їх балансу. Забезпечити баланс публічно-правових і приватно-правових інтересів можливо за допомогою законодавства, оскільки правові норми є основою для збалансування протилежно спрямованих інтересів. Запорукою забезпечення інвестиційної привабливості держави в цілому та її регіонів є досягнення розумного балансу публічного і приватного інтересів у результаті законотворчої і правозастосовної діяльності. Метою держави є стимулювання інвестиційної активності, а для досягнення цієї мети потрібно створити сприятливе інвестиційне середовище, що стає можливим за допомогою стимулів для інвесторів. «Стимули, які передбачено законодавством приймаючій країні, дозволяють інвестору, особливо це стосується іноземного інвестора, адаптуватися до нових умов господарювання та мінімізувати витрати. Застосування стимулів у процесі інвестування є одним з дієвих інструментів підвищення інвестиційної привабливості України. Підтримка окремих регіонів або галузей економіки за допомогою податкових та інших стимулів є запорукою збільшення інвестиційного потоку та розвитку економіки. Законодавчо закріплені податкові та інші стимули повинні враховувати економічну ситуацію, необхідність розвитку тих чи інших галузей економіки України, стимулювати приплив інвестиційних надходжень до найважливіших напрямів економіки. Для забезпечення ефективного механізму стимулювання інвестиційної діяльності доцільно забезпечити баланс інтересів держави та інвесторів, визначити напрями застосування

податкових та інших стимулів, порядок їх встановлення, змін та скасування» [8, с. 17].

Податкові та інші стимули, метою яких є активізація інвестиційної діяльності, притаманні законодавству багатьох держав. Не є винятком й українське законодавство. Так, у ст. 12 ГКУ [3] зазначено, що надання інвестиційних, податкових та інших пільг є одним із засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Розділом VIII ГКУ передбачено можливість встановлення пільг для інвесторів в умовах спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Норми права, які регулюють можливість встановлення податкових та інших стимулів щодо суб'єктів господарювання, мають місце в Податковому кодексі України (ПКУ) [9] та в Митному кодексі України (МКУ) [10].

ПКУ запроваджений спеціальний податковий режим, під яким розуміється система заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів. Спеціальний податковий режим може передбачати особливий порядок визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів. У МКУ передбачено режим вільної митної зони, відповідно до якого іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться з цієї території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозяться на територію вільної митної зони із оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання. Також МКУ допускає встановлення тарифних пільг (тарифних преференцій) щодо ставок митного тарифу України у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори.

Запровадження податкових та інших стимулів мало місце й до прийняття кодифікованих норм права (ГКУ, ПКУ, МКУ). Так, на підставі Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [11] і спеціальних законів щодо створення та функціонування конкретних спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, з 1998 р. до 2005 р. в Україні діяли податкові, митні, фінансові пільги для суб'єктів господарювання, які здійснювали діяльність в умовах спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Причому, якщо спочатку спеціальні економічні зони та території пріоритетного розвитку були створені в Донецькій та Луганській областях, то з часом дані спеціальні режими господарювання з'явилися в Закарпатській, Житомирській, Львівській, Київській та інших областях України [12, с. 53].

На сьогоднішній день Закон України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області», Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області» та інші законодавчі акти про СЕЗ і ТПР в різних областях України діють за винятком норм права, які встановлюють пільги та гарантії. Це пов'язано з тим, що Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» [13] було виключено норми права, згідно з якими запроваджувався спеціальний режим інвестиційної діяльності до суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізовували інвестиційні проєкти у пріоритетних видах економічної діяльності на територіях пріоритетного розвитку відповідно до укладеного контракту. Отже, ТПР і СЕЗ у Донецькій та Луганській областях діють й на цей час, але скасовано пільги і гарантії для інвесторів у СЕЗ і ТПР. У результаті ці спеціальні режими господарювання стали номінальними, а діючі норми права не дозволяють створити привабливі умови для залучення інвестиційних надходжень, які так потрібні для економіки Донецької та Луганської областей.

«Скасування пільгового режиму оподаткування у СЕЗ та ТПР впливає негативно на залучення інвестицій до СЕЗ і ТПР» [14, с. 14].

Аналіз законодавства України дозволяє стверджувати, що до скасування на ТПР України діяли наступні пільгові режими:

- *пільговий митний режим*, який передбачав:

а) звільнення від сплати митних зборів при ввезенні з-за кордону України обладнання, матеріалів, предметів для реалізації інвестиційного проєкту;

б) звільнення від сплати податку на додану вартість при ввезенні з-за кордону України устаткування, обладнання, передбаченого інвестиційним проєктом;

- *пільговий податковий режим*, який передбачав:

а) звільнення повне або часткове від сплати податку на прибуток, отриманий у ході реалізації інвестиційних проєктів. У нормативно-правових актах встановлюється різний часовий період дії такої пільги, який коливається від двох до шести років;

б) до валового доходу суб'єктів ТПР з метою оподаткування не включається сума інвестиційних вкладень у вигляді грошових коштів, матеріальних цінностей, нематеріальних активів;

- *фінансові пільги*, а саме: звільнення від плати за землю (ТПР м. Харків, ТПР Чернігівської області); звільнення від сплати збору до Державного інноваційного фонду (ТПР Луганської, Донецької областей).

У науковому середовищі досі ведуться суперечки щодо впливу податкових та інших пільг в умовах спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку на економіку України. Окремі вчені зазначають, що пільги мали негативний вплив на економіку України. Так, у процесі здійснення господарської діяльності в умовах спеціального режиму господарювання були випадки зловживання стимулюючим механізмом з боку недобросовісних суб'єктів господарювання. На підставі таких випадків деякими науковцями та практиками висловлювалася думка, що для запобігання зловживань потрібно

скасувати стимули для інвесторів. Доцільно зазначати, що зловживання в значних масштабах відбувається й в умовах загального режиму оподаткування, проте, це не свідчить про необхідність заборони господарських операцій в Україні [15, с. 54].

Водночас, більшість учених та практиків наполягають, що пільги в умовах спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку послужили поштовхом для розвитку депресивних регіонів України. «Основна відмінність територій зі спеціальним режимом інвестування від тих, де переважають традиційні економічні відносини, полягає в пільговому режимі оподаткування, який є одним з головних чинників прискореного накопичення капіталу на територіях спеціальних економічних зон і територіях пріоритетного розвитку та його подальшого вигідного вкладення в їх розвиток» [16, с. 45]. За даними Міністерства економіки з початку функціонування в Україні СЕЗ і ТПР (з 1998 року) і до прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та до деяких інших законодавчих актів України» було затверджено 742 інвестиційних проєктів кошторисною вартістю 7,6 млрд доларів США (в тому числі іноземні інвестиції становили 2,5 млрд доларів США)². Зазначені цифри свідчать, що створення СЕЗ і ТПР сприятливо позначилося на інвестиційному кліматі України. І це дані без урахування ефекту мультиплікатора, тобто при зростанні інвестицій валовий національний продукт зростатиме в набагато більшому розмірі, ніж початкові інвестиції. Інвестиції призводять до мультиплікаційного (наростаючого) ефекту через те, що зайнятість в одних сферах породжує зайнятість в інших і т. д.

Крім пільг, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України» було скасовано статті, що встановлюють гарантії для суб'єктів

² Джерело: сайт Міністерства економіки України: URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

господарювання в спеціальних економічних зонах і на територіях пріоритетного розвитку. Наприклад, було виключено: ст. 10 Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області», яка передбачала, що держава гарантує стабільність спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області на весь строк дії цього режиму; ст. 9 зазначеного закону, яка встановлювала, що у разі зміни законодавства України щодо спеціального режиму інвестиційної діяльності, на вимогу платника податку застосовуються особливості оподаткування, що діяли на момент укладення органом місцевого самоврядування договору (контракту) з суб'єктом підприємницької діяльності; ст. 19 Закону України «Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області», яка закріплювала, що держава гарантує, в разі ліквідації спеціального режиму господарювання, збереження в повному обсязі всіх майнових і немайнових прав інвесторів та суб'єктів підприємницької діяльності, що діють в спеціальних економічних зонах та на територіях пріоритетного розвитку.

Скасування пільг і гарантій в умовах спеціального режиму господарювання призвело до порушення низки норм права, а саме: ст. 58 Конституції України [17], ст. 15 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [18] та інших. Так, розгляду закону не передувала публікація проєкту закону для обговорення, не було ні економічного обґрунтування, ні прогнозу наслідків його прийняття, тобто була порушена процедура, що встановлена Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Розділ 2

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Аналіз економічної ситуації в різних регіонах України свідчить про диспропорції їх соціально-економічного розвитку. Так, Дем'янчук О. І. відмічає, що на регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень фінансового потенціалу й розвитку економіки адміністративно-територіальних одиниць, є валовий регіональний продукт (ВРП). Отже, ВРП м. Києва є більшим за ВРП, що сформований у Луганській області, у 24,5 раза, а ВРП Дніпропетровської області є вищим в 11 разів, що підтверджує суттєву диспропорцію у забезпеченні фінансовим потенціалом адміністративно-територіальних областей України [19, с. 169].

Аналіз рівня безробіття населення регіонів України за 2017-2020 рр. (таблиця 1) демонструє, що найвищий процент безробіття до економічно активного населення у віці 15 – 70 років спостерігається у Луганській та Донецькій областях. Зокрема, у Луганській області безробіття до економічно активного населення у віці 15 – 70 років становило: у 2017 році 16,6%, із них працездатного віку 17,6%; у 2020 році 15,4%, із них працездатного віку 16,1%. У Донецькій області безробіття до економічно активного населення у віці 15 – 70 років становило: у 2017 році 14,6%, із них працездатного віку 15,1%; у 2020 році 14,9%, із них працездатного віку 15,4%. Ці показники мають значну відмінність від даних по інших регіонах України. Наприклад, у Дніпропетровській області безробіття до економічно активного населення у віці 15 – 70 років становило: у 2017 році 8,5%, із них працездатного віку 8,8%; у 2020 році 8,6% і 8,8% відповідно. Отже, показники Дніпропетровської і Луганської областей відрізняються вдвічі.

Таблиця 1. Рівень безробіття населення у регіонах
(за матеріалами вибіркового обстеження населення з питань економічної активності) (у % до економічно активного населення відповідного віку)³

	Січень- грудень 2017 р.		Січень- грудень 2018 р.		Січень- грудень 2019 р.		Січень- грудень 2020 р.	
	усього, у віці 15–70 років	з них праце- здатного віку	усього, у віці 15–70 років	з них праце- здатного віку	усього, у віці 15–70 років	з них праце- здатного віку	усього, у віці 15–70 років	з них праце- здатного віку
Україна	9,5	9,9	8,8	9,1	8,2	8,6	9,5	9,9
Вінницька	10,7	11,0	9,9	10,2	9,4	9,7	10,7	11,0
Волинська	12,5	12,6	11,4	11,6	10,6	10,8	12,5	12,8
Дніпропетровська	8,5	8,8	8,0	8,2	7,7	7,9	8,6	8,8
Донецька	14,6	15,1	14,0	14,4	13,6	14,0	14,9	15,4
Житомирська	10,8	11,3	10,4	10,8	9,6	10,0	10,9	11,3
Закарпатська	10,5	10,8	10,0	10,3	9,1	9,4	10,6	11,0
Запорізька	10,7	11,0	9,9	10,3	9,5	9,9	10,7	11,1
Івано- Франківська	8,5	9,0	7,8	8,3	7,2	7,6	8,4	9,0
Київська	6,5	6,7	6,3	6,4	5,9	6,0	6,9	7,0
Кіровоградська	12,2	12,6	11,6	12,0	11,0	11,3	12,7	13,2
Луганська	16,6	17,6	15,1	16,0	13,7	14,4	15,4	16,1
Львівська	7,5	7,7	6,9	7,0	6,5	6,7	7,6	7,7
Миколаївська	10,3	10,6	9,6	10,0	9,3	9,6	10,7	11,0
Одеська	7,3	7,4	6,4	6,6	5,9	6,1	7,1	7,3
Полтавська	12,0	12,2	11,2	11,5	10,6	10,9	12,0	12,3
Рівненська	11,6	12,6	9,7	10,2	8,3	8,8	9,3	10,1
Сумська	9,1	9,6	8,7	9,2	7,7	8,1	9,4	9,9
Тернопільська	11,9	12,2	10,4	10,7	10,0	10,3	11,5	11,9
Харківська	6,1	6,3	5,3	5,5	5,0	5,2	6,2	6,4
Херсонська	11,1	11,3	10,3	10,5	9,6	9,8	11,3	11,5
Хмельницька	8,9	9,2	8,4	8,8	8,0	8,3	9,9	10,4
Черкаська	10,2	10,4	9,6	9,8	8,3	8,5	9,5	9,8
Чернівецька	8,4	9,5	7,9	8,9	6,9	7,8	8,9	10,1
Чернігівська	11,2	11,7	10,6	11,0	10,2	10,6	11,9	12,3
м. Київ	6,9	7,4	6,2	6,6	5,8	6,2	6,8	7,3

³ Джерело: сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Про диспропорційність розвитку Донецької та Луганської областей відносно інших регіонів України свідчить також аналіз наявних доходів населення по регіонах України (таблиця 2).

Таблиця 2. Доходи населення по регіонах України⁴

	Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн				
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Україна	37080	47270	58442	69140	73355
Вінницька	34931	45436	55734	65503	70691
Волинська	30013	38514	46120	53990	56603
Дніпропетровська	44366	57333	74755	89042	92083
Донецька	20927	25278	33840	39843	41662
Житомирська	32979	42684	52715	62571	67187
Закарпатська	26856	33891	41418	47852	51073
Запорізька	43462	54261	65065	76062	81949
Івано-Франківська	31719	40580	48724	56514	60276
Київська	40127	50664	65623	76232	79263
Кіровоградська	32745	42227	50373	58461	63472
Луганська	13793	16416	21252	24975	26714
Львівська	35325	44981	56592	67353	71150
Миколаївська	34971	45356	55469	64700	68289
Одеська	39132	50111	63153	75288	80164
Полтавська	37938	48663	61649	72843	77547
Рівненська	31295	40325	48184	55917	58814
Сумська	36084	45852	55829	65932	71117
Тернопільська	28195	36204	43577	50536	55570
Харківська	38197	48370	56421	66547	73218
Херсонська	32968	41695	50195	58129	63073
Хмельницька	34395	43638	50640	58934	64824
Черкаська	32327	41854	50600	59626	64254
Чернівецька	28361	36215	42762	49142	53875
Чернігівська	33231	42501	51213	59972	64933
м. Київ	92254	118208	143676	173677	179302

⁴ Джерело: сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Так, наявний дохід населення у розрахунку на одну особу становив: у Донецькій області у 2016 році – 20927 грн, у 2020 році – 41662 грн; у Луганській області у 2016 році – 13793 грн, у 2020 році – 26714 грн. Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу становив: у Дніпропетровській області у 2016 році – 44366 грн, а у 2020 році – 92083 грн; у Запорізькій області у 2016 році – 43462 грн, у 2020 році – 81949 грн відповідно. Доходи населення у Дніпропетровській або Запорізькій областях приблизно у два рази вищі відносно Донецької області та у три рази вищі відносно Луганської області.

Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України обумовлено як тенденціями в економіці України в цілому, так й проблемами, які притаманні безпосередньо тому чи іншому регіону України. Останні вісім років соціально-економічний розвиток Донецької та Луганської областей безпосередньо пов'язаний з такими факторами, як: військові дії, близькість до лінії розмежування, необхідність відновлення промисловості, житлових та інфраструктурних об'єктів. Учені відмічають, що основною причиною суттєвого скорочення питомої ваги Донецької та Луганської областей у створенні валового регіонального продукту в 2014–2017 роках (скорочення в Донецькій області відбулося вдвічі: з 12,4% до 5,6%, а в Луганській області скорочення відбулось у чотири рази: з показника 4,4% у формуванні ВРП в Україні до 1,0%) є воєнні дії [19, с. 166]. У 2019 році частка валового регіонального продукту у загальному підсумку в Донецькій області становила 5,2%, а у Луганській області 1,0%. За обсягом валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу зазначені області у 2019 році посідали 21 і 24 місця, відповідно при тому, що у 2008 році Донецька область посідала в рейтингу 3 місце, а Луганська – 9 місце⁵.

Для розв'язання проблеми нерівномірності соціально-економічного розвитку Донецької та Луганської областей, в порівнянні з іншими областями України, потрібно забезпечити відновлення економіки цих регіонів, а це

⁵ Джерело: сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2021/vvp/kvartal_new/vrp/arh_vrp_u.html.

потребує значних фінансових витрат. У бюджеті України немає достатньо коштів для вирішення соціально-економічних проблем, які мають місце у Донецькій та Луганській областях, тому необхідно знайти інвестиційні джерела для вирішення існуючих питань. Водночас, дані щодо співвідношення прямих інвестицій в регіони України свідчать про дуже високий рівень диспропорційності цього показника. Наприклад, найбільше співвідношення у 2017 році спостерігається в Херсонській області (2 256), а найменше – в Донецькій (0,28) області. Звичайно, така ситуація обумовлена значним збільшенням ризику вкладання коштів у регіони, де проводяться воєнні дії [20, с. 49].

Отже, для залучення позабюджетних джерел фінансування соціально-економічних проблем Донецької та Луганської областей потрібно забезпечити їх інвестиційну привабливість, а це можливо за умови перегляду державної регіональної політики. «Ситуація, що є сьогодні в Україні, потребує перегляду державної регіональної політики, адже диспропорції в соціальному та економічному розвитку регіонів досягли максимальних значень і супроводжуються низьким розвитком інвестиційно-інноваційної діяльності та зниженням конкурентоспроможності більшості регіонів» [21, с. 160].

Для подолання диспропорцій в таких сферах як: соціально-економічний розвиток та інвестиційна привабливість регіонів України доцільно змінити парадигму регіонального розвитку. Нова парадигма регіонального розвитку повинна бути спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату з урахуванням соціально-економічної ситуації у кожному регіоні України. Найчастіше кожен регіон України має свої проблеми, для вирішення яких необхідно застосовувати спеціальні економіко-правові інструменти. Використання спеціальних економіко-правових інструментів для подолання існуючих та потенційних проблем соціально-економічного розвитку регіонів України є необхідною умовою створення нових можливостей для регіонального розвитку. Так, Макогон Ю. В. зазначає, що для досягнення відновлення економіки Донецької області та для подальшого стабільного

розвитку регіону і країни в цілому необхідно реалізувати кілька цілей, в тому числі, запобігання зростанню диспропорцій, які гальмують розвиток галузі. Це передбачає підтримку економічно менш розвинених і депресивних територій. А також вимагає забезпечення здійснення заходів щодо соціальної підтримки малонаселених територій, населення територій, на яких розміщуються вугледобувні та вуглепереробні підприємства, що знаходяться в стадії ліквідації (консервації) [22, с. 131].

Таким чином нова парадигма державної регіональної політики полягає в диференціації шляхів забезпечення інвестиційної привабливості регіонів України з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку регіону. Це стає можливим за допомогою існуючих в арсеналі державних органів та передбачених законодавством України спеціальних економіко-правових інструментів. Разом з цим для кожного регіону України повинні вибиратися такі економіко-правові інструменти, що здатні розв'язати специфічні проблеми конкретного регіону. Це дозволить динамічно вирішувати регіональні проблеми та зменшити диспропорції соціально-економічного та інвестиційного розвитку регіонів України.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що спеціальним економіко-правовим інструментом, який здатен забезпечити інвестиційну привабливість Донецької та Луганської областей, є статус території пріоритетного розвитку, що передбачає запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності.

2.2. АНАЛІЗ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО СТВОРЕННЯ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ В ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

Авторським колективом підготовлено проєкт Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях» (далі – законопроєкт), який визначає порядок утворення та функціонування територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях.

Згідно зі ст. 1 законопроєкту, територією пріоритетного розвитку визнається територія міст, сіл, селищ, що входять до об'єднаних територіальних громад Донецької та Луганської областей у своїх адміністративно-територіальних межах, де існує необхідність збереження та створення робочих місць шляхом залучення інвестицій для відновлення об'єктів виробничої, сільськогосподарської та соціальної інфраструктур, стимулювання малого та середнього бізнесу та на якій для розв'язання цих питань вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності або спеціальний пільговий режим.

У законопроєкті пропонується на територіях пріоритетного розвитку встановити два види спеціальних режимів, а саме: спеціальний пільговий режим та спеціальний режим інвестиційної діяльності. Отже, авторами законопроєкту виокремлюється спеціальний пільговий режим, який застосовується для всіх суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на території пріоритетного розвитку в пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери, та передбачає пільги, що закріплено законодавством. Крім цього, запропоновано встановити спеціальний режим інвестиційної діяльності, що передбачає особливий порядок організації та здійснення господарської й інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, який відрізняється від загального та встановлюється державою для досягнення певних цілей шляхом запровадження пільг для резидентів-інвесторів території пріоритетного

розвитку, які включені до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку, отримали Дозвіл та уклали Договір на реалізацію інвестиційного проєкту в пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери.

У законопроекті вказується, що спеціальний пільговий режим і спеціальний режим інвестиційної діяльності запроваджуються на територіях пріоритетного розвитку на десять років і діють у пріоритетних галузях виробництва та/або соціальної сфери, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України.

Спеціальний пільговий режим застосовується до резидентів території пріоритетного розвитку з моменту включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та передбачає пільги для резидентів територій пріоритетного розвитку.

Спеціальний режим інвестиційної діяльності застосовується до резидентів-інвесторів територій пріоритетного розвитку після укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту та винятково на час реалізації інвестиційного проєкту та передбачає більш розширений перелік пільг для всіх типів територій пріоритетного розвитку.

Метою встановлення спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях є відновлення об'єктів виробничої, сільськогосподарської, транспортної, соціальної інфраструктур, залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва і соціальної сфери, збереження та створення робочих місць і працевлаштування працівників, які вивільняються у зв'язку з руйнуванням, ліквідацією, скороченням штату підприємств виробничої і соціальної сфер, а також впровадження нових технологій, модернізації діючих виробництв, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктур.

У законопроекті передбачено три типи територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях: соціального типу; виробничого та/або сільськогосподарського типу; рекреаційного типу. Класифікування територій пріоритетного розвитку дозволяє застосовувати різні пільгові

режими до суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність на цих територіях.

Території пріоритетного розвитку соціального типу – це території громад, прилеглих до тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, на яких особливого стимулювання потребує: відновлення об'єктів соціальної, транспортної тощо інфраструктур та житлового фонду. Території пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу – це території громад, на яких особливого стимулювання потребує: відновлення та розвиток виробничих об'єктів та/або об'єктів сільськогосподарського спрямування, а також об'єкти малого та середнього бізнесу. Території пріоритетного розвитку рекреаційного типу – це території громад, на яких особливого стимулювання потребує: розвиток рекреаційних об'єктів.

Одним із ключових питань є управління територіями пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях. У законопроекті пропонуються наступні органи управління територіями пріоритетного розвитку: Агенція з питань спеціального пільгового режиму і спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях (далі – Агенція); Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація); Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація), органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації.

Агенція є спеціальним органом управління спеціальним пільговим режимом і спеціальним режимом інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях. Агенція є державною установою, що утворюється Кабінетом Міністрів України та розташовується на території Донецької або Луганської області. Протягом трьох місяців з моменту набрання чинності законопроекту Кабінет Міністрів України зобов'язаний затвердити Положення про створення та

функціонування Агенції. Фінансування діяльності Агенції здійснюється за рахунок Державного бюджету України.

До повноважень Агенції належить: розроблення та забезпечення реалізації стратегічних та поточних програм розвитку територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях; забезпечення взаємодії та координації діяльності резидентів території пріоритетного розвитку з органами державної влади; забезпечення взаємодії та координації діяльності резидентів-інвесторів території пріоритетного розвитку з органами державної влади; прийняття рішення про включення суб'єкта господарювання до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку; прийняття рішення про виключення резидента території пріоритетного розвитку або резидента-інвестора території пріоритетного розвитку із реєстру резидентів території пріоритетного розвитку; ведення реєстру резидентів території пріоритетного розвитку; розгляд і схвалення інвестиційних проєктів, реалізація яких передбачається на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях; розгляд заявки-повідомлення від суб'єктів господарської діяльності, які претендують на отримання статусу резидента території пріоритетного розвитку; видача Дозволів на реалізацію інвестиційних проєктів; скасування Дозволів на реалізацію інвестиційних проєктів; здійснення контролю за реалізацією інвестиційного проєкту резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку; винесення попередження резиденту-інвестору території пріоритетного розвитку у випадку не виконання умов інвестиційного проєкту; реалізація повноважень позивача, відповідача або третьої особи в судових органах України з питань, пов'язаних з діяльністю резидентів території пріоритетного розвитку та реалізацією інвестиційних проєктів резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку; розгляд у досудовому порядку спорів, що виникають між органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями, резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку і резидентами території пріоритетного розвитку; прийняття у межах своїх

повноважень рішень, обов'язкових для виконання на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях; надання інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, відомості про включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та про виключення з нього, а також про видачу Дозволів на реалізацію інвестиційного проєкту резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку; розроблення та здійснення комплексу організаційних заходів з залучення фінансових ресурсів, у тому числі власних коштів підприємств та організацій (включаючи іноземні), а також благодійних фондів, громадських організацій і фізичних осіб; розробка проєкту Договору на реалізацію інвестиційного проєкту та порядок його ухвалення; здійснення рекламно-інформаційної роботи щодо функціонування території пріоритетного розвитку та діяльності її резидентів і резидентів-інвесторів; реалізація інших повноважень, передбачених законопроектом.

Отже, основними функціями Агенції є розгляд і схвалення інвестиційних проєктів, реалізація яких передбачається на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, розгляд заявки-повідомлення від суб'єктів господарської діяльності, які претендують на отримання статусу резидента території пріоритетного розвитку, видача Дозволів на реалізацію інвестиційних проєктів, ведення реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та прийняття рішення про включення або виключення резидента території пріоритетного розвитку (резидента-інвестора території пріоритетного розвитку) до/із реєстру резидентів території пріоритетного розвитку.

Фінансування Агенції із Державного бюджету України повинно стати запорукою неупередженості цього органу управління та незалежності від фінансово-промислових груп.

Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація) та Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація) на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях здійснюють свої повноваження відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених законопроектом.

До повноважень Донецької обласної державної адміністрації (Донецької обласної військово-цивільної адміністрації) та Луганської обласної державної адміністрації (Луганської обласної військово-цивільної адміністрації) на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях належать: укладення з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, схваленого Агенцією, якщо інвестиція перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро; моніторинг виконання резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку умов Договорів на реалізацію інвестиційного проєкту; моніторинг виконання резидентом території пріоритетного розвитку умов заявки-повідомлення; забезпечення підготовки висновків спеціалістів щодо інвестиційних проєктів, реалізація яких передбачається на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях; здійснення інших повноважень, передбачених законопроектом.

Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях здійснюють свої повноваження відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених законопроектом.

До повноважень органу місцевого самоврядування на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях належать: передача інвестору території пріоритетного розвитку в користування (оренду) земельних ділянок, об'єктів інфраструктури та природних ресурсів місцевого значення, розташованих на цій території, якщо це передбачено Дозволом на реалізацію інвестиційного проєкту; укладення з резидентом-інвестором

території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, схваленого Агенцією, якщо інвестиція не перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро; надання резидентам території пріоритетного розвитку та резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку додаткових пільг щодо місцевих податків; здійснення інших повноважень, передбачених законопроектом.

Таким чином, законопроектом передбачена можливість на місцевому рівні вирішувати питання укладання з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, якщо інвестиція не перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро. У випадку, якщо інвестиція перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро, то укладення з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту є повноваженням Донецької обласної державної адміністрації (Донецької обласної військово-цивільної адміністрації) та Луганської обласної державної адміністрації (Луганської обласної військово-цивільної адміністрації).

Досвід функціонування СЕЗ і ТПР в Україні, а також у зарубіжних країнах свідчить, що важливими для інвесторів є питання стимулів та гарантій захисту їх прав. Отже, необхідно передбачати різноманітні стимули та дієві гарантії захисту прав інвесторів в умовах ТПР Донецької та Луганської областей.

Для залучення інвесторів до ТПР законодавець має запропонувати диференційовану систему стимулів, яка повинна включати: податкові, митні, фінансові, адміністративні механізми заохочення інвесторів. Зокрема, пільги можуть надаватися щодо: взимання ПДВ та мита, сплати податку на прибуток, сплати земельного податку, розрахунку амортизації, кредитування інвестиційного проєкту, адміністрування господарської діяльності та інші.

Законопроект передбачає наступні стимули при запровадженні спеціального пільгового режиму: скасування планових перевірок контролюючими органами за умови страхування ризиків у Спеціальному

страховому бюро; страхування військово-політичних ризиків; кредитування на пільгових умовах за рахунок Консорціумного фонду.

Спеціальний режим інвестиційної діяльності дає право на: звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України нового устаткування (обладнання) та комплектуючих до них для потреб власного виробництва, якщо це передбачено інвестиційним проєктом; звільнення від сплати мита при ввезенні на митну територію України нового устаткування, обладнання та комплектуючих до них для потреб власного виробництва, якщо це передбачено інвестиційним проєктом; звільнення від оподаткування податком на прибуток за умови, що інвестиційний проєкт передбачає інвестицію не менше суми еквівалентної один млн євро, збереження або створення 20 робочих місць, а також сума пільги не повинна перевищувати 30% розміру інвестиції, що передбачена інвестиційним проєктом; під час розрахунку амортизації мають право на використання дворічного строку амортизації основних засобів, перелік яких передбачено інвестиційним проєктом; скасування планових перевірок контролюючими органами на час реалізації інвестиційного проєкту; страхування військово-політичних ризиків; кредитування інвестиційного проєкту за пільговими відсотками за рахунок Консорціумного фонду.

Не менш важливим є питання гарантій захисту прав інвесторів в умовах територій пріоритетного розвитку. Чинним законодавством України передбачено різні гарантії захисту прав інвесторів. Наприклад, у ст. 397 ГКУ встановлено гарантії для іноземних інвесторів, а саме: 1) Державні гарантії захисту іноземних інвестицій у разі зміни законодавства про іноземні інвестиції. Так, у разі зміни законодавства про режим іноземного інвестування на вимогу іноземного інвестора у випадках і в порядку, визначених законом, застосовуються державні гарантії, які визначаються законодавством, що діяло на момент вкладення інвестицій; 2) Гарантії щодо примусового вилучення, а також від незаконних дій органів влади та їх посадових осіб. Так, іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації, органи державної влади та

їх посадові особи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, крім випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійного лиха, аварій, епідемій, епізоотій. Зазначена реквізиція може бути здійснена лише на підставі рішення органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і в порядку, встановленому законом; 3) Компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам. Іноземні інвестори мають право вимагати відшкодування збитків, завданих їм незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Збитки іноземних інвесторів повинні бути відшкодовані за поточними ринковими цінами або на основі обґрунтованих оцінок, підтверджених незалежним аудитором (аудиторською організацією); 4) Гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності. У разі припинення інвестиційної діяльності на території України іноземний інвестор має право на повернення своїх інвестицій не пізніше шести місяців після припинення цієї діяльності, а також доходів за цими інвестиціями у грошовій або товарній формі, якщо інше не встановлено законом або угодою сторін; 5) Гарантії переказу прибутків та використання доходів від іноземних інвестицій. Іноземним інвесторам після сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів) гарантується безперешкодний негайний переказ за кордон їхніх доходів, прибутків та інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах від здійснення інвестицій.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» передбачає наступні гарантії захисту інвестицій: 1) Інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками. Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з відшкодуванням інвестору в повному обсязі збитків, заподіяних у зв'язку з припиненням інвестиційної діяльності. Внесені або придбані інвесторами цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери, платежі за набуте майно або за орендні права у разі вилучення відповідно до законодавчих актів України відшкодовуються інвесторам, за винятком сум, що

виявилися використаними або втраченими в результаті дій самих інвесторів або вчинених за їх участю; 2) Спори, що виникають в результаті здійснення інвестиційної діяльності, розглядаються судом або третейським судом; 3) Інвестиції можуть, а у випадках, передбачених законодавством, мають бути застраховані.

Аналіз національного законодавства демонструє, що законодавець передбачає страхування інвестицій як один із видів гарантій захисту інвестицій, проте не визначає механізм практичного застосування зазначеної норми права. Як результат, страхування інвестицій не знайшло належного застосування в Україні. Проте, враховуючи воєнно-політичну ситуацію в Донецькій та Луганській областях, саме страхування воєнно-політичних ризиків має стати однією із ключових гарантій захисту прав інвесторів в цих областях. Це дозволить нівелювати ризики, пов'язані з військовими діями.

Законодавець повинен передбачити страхування від наступних воєнно-політичних ризиків, у процесі здійснення інвестиційної діяльності на ТПР в Донецькій та Луганській областях за обставинами, що не залежать від інвестора та мають ознаки ймовірності та випадковості настання: утрата інвестицій та іншого майна інвестора; фізичне пошкодження інвестицій та іншого майна інвестора; зміна умов здійснення інвестиційної діяльності, в тому числі скасування пільгового режиму, що унеможлиблює виконання інвестором умов, які передбачено договором на реалізацію інвестиційного проєкту на ТПР.

Страхування воєнно-політичних ризиків на ТПР у Донецькій та Луганській областях можуть здійснювати страховики-резиденти самостійно або з перестрахованням у страховика-нерезидента, а також філії страховиків-нерезидентів, які отримали ліцензію на здійснення страхової діяльності в Україні. Враховуючи значущість цього питання, страхова компанія, яка буде здійснювати страхування воєнно-політичних ризиків, повинна мати: бездоганну репутацію, інакше інвестори не сприймуть це як гарантію захисту їх прав; фінансові можливості для здійснення такої фінансово затратної

діяльності; відповідати вимогам, які встановлено законодавством України. В Україні відсутні страхові компанії, які мають досвід у сфері страхування воєнно-політичних ризиків та бездоганну репутацію надійного страховика, а тому потрібно залучати страховиків, які мають міжнародне визнання та досвід страхування воєнно-політичних ризиків. До ефективних страховиків воєнно-політичних ризиків, які мають міжнародне визнання та досвід у цьому питанні, відносяться: Міжнародне агентство по гарантіях інвестицій (MIGA); Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC).

Міжнародне агентство по гарантіях інвестицій (MIGA Multilateral Investment Guarantee Agency) засноване з ініціативи Світового банку. Місія агентства полягає в тому, щоб сприяти залученню прямих іноземних інвестицій в країни, що розвиваються, підтримувати їх економічне зростання, знижувати в них рівень бідності та поліпшувати умови життя людей. У процесі виконання своєї місії MIGA здійснює страхування приватних інвестицій від політичних ризиків. З моменту свого заснування в 1988 році агентство виплатило більше ніж 28 млрд страхових сум за політичними ризиками [23]. MIGA приймає на страхування тільки нові інвестиційні проєкти, які включають розширення діючих підприємств, приватизацію і реконструкцію у випадках, якщо капіталовкладення приймають форму прямих інвестицій, займів, що надаються окремими фінансовими інституціями, а також інші види інвестицій. Страхове покриття не перевищує 90% вартості проєкту в межах 50 млн дол. США. Термін страхування становить 15–20 років [24, с. 59].

Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC. U.S. International Development Finance Corporation), раніше це була Корпорація закордонних приватних інвестицій (The Overseas Private Investment Corporation, OPIC). Це агентство при уряді США, яке допомагає американським компаніям інвестувати в ринки, що розвиваються, та надає компаніям інструменти для управління ризиками, пов'язаними з прямими іноземними інвестиціями. Інвестування в ринки, що розвиваються, пов'язане з безліччю політичних ризиків, непідконтрольних інвестору. Страхування DFC – в поєднанні з

варіантами фінансування – дозволяє американським підприємствам використовувати комерційно привабливі можливості на ринках, що розвиваються, знижуючи ризики і допомагаючи їм конкурувати на світовому ринку. Страхування DFC надає продукти по зниженню ризиків для покриття збитків, пов'язаних з матеріальними активами, інвестиційною вартістю і прибутком у результаті політичних ризиків. Страхування політичних ризиків здійснюється в 150 країнах, що розвиваються, включаючи країни з високим рівнем ризику, такі як Демократична Республіка Конго, Ірак, Афганістан і Пакистан. Покриття пропонується як для малих, так і для великих інвестицій, які забезпечують позитивні переваги для розвитку. На сьогоднішній день DFC підтримала інвестиції на суму понад 200 мільярдів доларів у більш ніж 4000 проєктів [25].

Водночас, у законопроекті передбачено, що в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності і спеціального пільгового режиму держава гарантує: стабільність спеціального режиму інвестиційної діяльності і спеціального пільгового режиму на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях на строк, визначений у законопроекті; у разі зміни законодавства України щодо спеціального режиму інвестиційної діяльності і спеціального пільгового режиму на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях на вимогу платника податку застосовуються пільги, що діяли на момент включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку або укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку на строк, передбачений законом або Договором на реалізацію інвестиційного проєкту; у разі дострокового припинення спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях збереження у повному обсязі всіх умов, закріплених Договором на реалізацію інвестиційного проєкту до закінчення строку його дії.

У законопроекті встановлено умови, які дозволяють суб'єкту господарювання скористатися пільгами та гарантіями, які передбачено законодавцем.

Автори законопроекту пропонують два види статусу для здійснення господарської діяльності на територіях пріоритетного розвитку, а саме: резидента та резидента-інвестора.

Для отримання статусу резидента території пріоритетного розвитку суб'єкт господарської діяльності (юридична особа або фізична особа-підприємець) надсилає на офіційну електронну адресу Агенції витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та заявку-повідомлення про здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях. Агенція протягом 3 робочих днів з моменту отримання розглядає заявку-повідомлення і включає суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку, якщо він одночасно відповідає наступним критеріям: види діяльності суб'єкта господарської діяльності відповідають пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери, що встановлено Кабінетом Міністрів України; кількість працюючих становить не менше 5 осіб; середній рівень заробітної плати у 1,5 раза перевищує розмір мінімальної заробітної плати, що встановлена законодавством України на дату подачі заявки-повідомлення. У разі невідповідності суб'єкта господарської діяльності встановленим критеріям Агенція направляє повідомлення про відмову включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку. Разом з цим відмова включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку не позбавляє суб'єкта господарської діяльності повторно звернутися до Агенції з заявою-повідомленням або оскаржити це рішення до Господарського суду України.

Для отримання статусу резидента-інвестора території пріоритетного розвитку суб'єкт господарської діяльності (юридична особа або фізична

особа-підприємець) має подати до Агенції інвестиційний проєкт. Статус резидента-інвестора території пріоритетного розвитку у суб'єкта господарської діяльності виникає з моменту отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту.

Інвестиційний проєкт, який буде реалізовуватися на території пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, повинен обов'язково передбачати: інвестицію не менше суми еквівалентної 100 тис. євро для територій пріоритетного розвитку соціального типу та не менше суми еквівалентної 500 тис. євро для територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу, а також рекреаційного типу; п'ять або більше збережених та/або нових робочих місць для територій пріоритетного розвитку соціального типу та десять або більше збережених та/або нових робочих місць для територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу, а також рекреаційного типу; графік надходження інвестицій; галузь економічної діяльності, яка повинна відповідати пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України.

Законопроєктом встановлено, що строк реалізації інвестиційного проєкту не може перевищувати три роки для територій пріоритетного розвитку соціального типу та п'ять років для територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу, а також рекреаційного типу. Строк реалізації інвестиційного проєкту може бути продовжено на два роки у випадку внесення додаткових інвестицій, виконання всіх умов, передбачених інвестиційним проєктом і Договором на реалізацію інвестиційного проєкту.

Факт внесення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту є підставою для укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту між: резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку та обласною державною адміністрацією (обласною військово-

цивільною адміністрацією), якщо інвестиція перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро; резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку та органом місцевого самоврядування, на території якого передбачається реалізація інвестиційного проєкту, якщо інвестиція не перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро. Договір на реалізацію інвестиційного проєкту повинен обов'язково передбачати: предмет договору, права і обов'язки сторін, розмір та вид інвестицій, графік надходження інвестицій, строк реалізації інвестиційного проєкту, пільговий режим, відповідальність сторін, гарантії сторін, порядок врегулювання спорів.

Отже, для отримання статусу резидента-інвестора території пріоритетного розвитку суб'єкт господарської діяльності повинен подати інвестиційний проєкт, який передбачає внесення інвестиції, мінімальний розмір якої встановлюється законодавцем, отримати дозвіл та укласти договір на реалізацію інвестиційного проєкту. Вимоги щодо надання інвестиційного проєкту, отримання дозволу та укладення договору на реалізацію інвестиційного проєкту обумовлено необхідністю здійснення контролю за виконанням умов, встановлених законодавцем, для отримання суб'єктами господарювання пільгового режиму.

З метою запобігання зловживанням з боку недобросовісних суб'єктів господарювання та посадових осіб органів управління територіями пріоритетного розвитку необхідно законодавчо закріпити відповідальність як суб'єктів господарювання, так і посадових осіб. Так, у законопроекті передбачено, що у разі порушення резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку вимог законодавства, яке регулює діяльність на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях умов інвестиційного проєкту або Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, Агенція вносить йому попередження. У разі повторного порушення, Агенція має право скасувати Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту і виключити резидента-інвестора території пріоритетного розвитку із реєстру резидентів території пріоритетного розвитку. У тому випадку, якщо має місце

неналежного виконання або невиконання резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, він несе майнову та іншу відповідальність, передбачену законопроектом, іншими нормативними актами, що регулюють діяльність на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, та відповідним Договором на реалізацію інвестиційного проєкту. Посадові та службові особи органів управління територіями пріоритетного розвитку несуть відповідальність за невиконання або неналежне виконання положень законопроекту.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. В сучасних умовах розвитку соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях, ускладнених наявністю операції об'єднаних сил (у минулому антитерористичної операції), встановлення статусу територій пріоритетного розвитку та запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності може створити сприятливий інвестиційний клімат для залучення інвестицій в зазначені області України, стимулювати розвиток економіки зазначених областей та всієї країни за рахунок синергетичного ефекту функціонування новостворених ланцюгів генерування доданої вартості.

2. Запровадження на законодавчому рівні диференційованої системи стимулів, адаптованих до соціально-економічної ситуації, призведе до поступового збільшення надходжень інвестиційного капіталу в економіку України. Найважливішим елементом при цьому є система оподаткування, яка б не стримувала інвестиційну активність, а створювала стимули для інвесторів у галузях економіки і на територіях, важливих для розвитку держави, забезпечення її територіальної цілісності і економічного суверенітету. На сучасному етапі воєнно-політична ситуація в Донецькій та Луганській областях свідчить про необхідність створення стимулюючих механізмів для залучення інвестицій у ці регіони України. Необхідним є прозорий та дієвий механізм використання податкових та інших стимулів, щоб запобігти зловживанням з боку недобросовісних суб'єктів господарювання.

3. Страхування воєнно-політичних ризиків на ТПР у Донецькій та Луганській областях має стати реальним інструментом для гарантування захисту прав інвесторів, який дозволить зменшити негативні наслідки соціально-економічної та політичної ситуації в Донецькій та Луганській областях та буде сприяти створенню сприятливих умов здійснення

інвестиційної діяльності. Проте чинне законодавство України, на жаль, не закріплює механізм страхування воєнно-політичних ризиків, що не дозволяє застосовувати на практиці інститут страхування воєнно-політичних ризиків. Отже, потрібно створити дієвий механізм страхування воєнно-політичних ризиків з урахуванням специфіки ситуації, що склалась в Донецькій та Луганській областях, що дозволить усунути існуючі прогалини в законодавстві та надасть можливості для розвитку цього інституту законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статистичний щорічник Донецької області за 2007 рік/ Головне управління статистики у Донецькій області. Донецьк, 2008.
2. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 276-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 31. Стор. 284. Ст. 1801.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 20-21. Ст. 144.
4. Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області: Закон України від 24.12.1998 р. № 356-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 7. Ст. 50.
5. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області: Закон України від 15.07.1999 р. № 970-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 351.
6. Зельдина Е. Р. Специальный режим хозяйствования: теоретические вопросы: моногр. / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; отв. ред. Мамутов В. К. Донецк: «Юго-Восток Лтд», 2007. 327 с.
7. Mustafakulov Sh. Investment Attractiveness of Regions: Methodic Aspects of the Definition and Classification of Impacting Factors. *European Scientific Journal*. 2017. Vol.13, №.10. Pp. 433-449.
8. Зельдіна О. Р. Інвестиційна привабливість України в умовах сталого розвитку: проблеми та напрями модернізації: монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 192 с.
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
10. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45; № 46-47; № 48. Ст. 552.

11. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 р. № 2673-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 676.

12. Зельдіна О. Р., Гришко В. В. Податкові пільги як складова інвестиційної привабливості України. *Юридична Україна*. 2018. № 1-2. С. 52-58.

13. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 25.03.2005 р. № 2505-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 17, 17-19. Ст. 267.

14. Медведкова Н. С. ВЕЗ і ТПР як інструменти залучення прямих іноземних інвестицій до економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 18. С. 12-14.

15. Зельдіна О. Р., Гришко В. В. Стимули для інвесторів як механізм забезпечення інвестиційної привабливості Донецької та Луганської областей. Третє наукове читання пам'яті академіка В. К. Мамутова (м. Київ, 20 липня 2021 р.). Наук. ред. В. А. Устименко. Київ-Ірпінь: НАН України; ДУ «ІСПД імені В. К. Мамутова НАН України», 2021. С. 52-57.

16. Волощенко Л. Оцінка ефективності територій зі спеціальним режимом інвестування як соціально-економічних утворень. *Схід*. 2005. № 4 (70). С. 44-46.

17. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

18. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79.

19. Дем'янчук О. І. Економічна оцінка фінансового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць і його диспропорції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 4 (109). С. 163-171.

20. Шевченко О. В. Методичне забезпечення оцінки та аналізу рівня регіональних диспропорцій України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36. № 2. С. 44–51.

21. Тофанюк О. В., Зінчук А. С. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 159-165.

22. Макогон Ю. В. Стратегия возрождения экономики Донецкой области в пост-кризисный период в условиях глобализации. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2016. № 3(39). С. 125-132.

23. Multilateral Investment Guarantee Agency. URL: <https://www.miga.org/who-we-are> (дата звернення: 03.10.2021).

24. Мних М. В. Страхування політичних ризиків як фактор економічної стабільності. *Економіка и финансы*. 2017. № 1. С. 55-66.

25. DFC US International Development Finance Corporation. URL: <https://www.dfc.gov/> (дата звернення 03.10.2021).

ДОДАТКИ

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях»

Цей закон визначає порядок утворення та функціонування спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому законі терміни вживаються в такому значенні:

територія пріоритетного розвитку – це територія міст, сіл, селищ, що входять до об'єднаних територіальних громад Донецької та Луганської областей у своїх адміністративно-територіальних межах, де існує необхідність збереження та створення робочих місць шляхом залучення інвестицій для відновлення об'єктів виробничої, сільськогосподарської та соціальної інфраструктур, стимулювання малого та середнього бізнесу та на якій для розв'язання цих питань вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності або спеціальний пільговий режим;

спеціальний пільговий режим – це правовий режим, який встановлюється державою для досягнення певних цілей шляхом запровадження пільг для резидентів території пріоритетного розвитку, які здійснюють діяльність у пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери;

спеціальний режим інвестиційної діяльності – це правовий режим, що передбачає особливий порядок організації та здійснення господарської й інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, який відрізняється від загального та встановлюється

державою для досягнення певних цілей шляхом запровадження пільг для резидентів-інвесторів території пріоритетного розвитку, які включені до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку, отримали Дозвіл та уклали Договір на реалізацію інвестиційного проєкту в пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери;

резиденти території пріоритетного розвитку – це суб'єкти господарської діяльності (юридична особа або фізична особа-підприємець), які подали до спеціального органу управління територіями пріоритетного розвитку заявку-повідомлення про здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях у пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери і включені до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку;

резиденти-інвестори території пріоритетного розвитку – це суб'єкти господарської діяльності (юридична особа або фізична особа-підприємець), які подали до спеціального органу управління територіями пріоритетного розвитку інвестиційний проєкт, включені до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та отримали Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту в пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери;

спеціальний орган управління територіями пріоритетного розвитку – це юридична особа, що утворюється Кабінетом Міністрів України, розташовується на території Донецької або Луганської області та здійснює управління на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях.

Стаття 2. Сфера застосування закону

1. Цей закон застосовується на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, які встановлюються цією статтею та умовно передбачають території: соціального типу; виробничого та/або сільськогосподарського типу; рекреаційного типу.

2. Території пріоритетного розвитку соціального типу – це території громад, прилеглих до тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, на яких особливого стимулювання потребує: відновлення об'єктів соціальної, транспортної тощо інфраструктур та житлового фонду. До територій пріоритетного розвитку соціального типу, у своїх адміністративно-територіальних межах, належать: Світлодарська, Торецька, Очеретинська, Авдіївська, Мар'їнська, Вугледарська, Ольгинська, Волноваська, Мирненська, Сартанська об'єднані територіальні громади Донецької області та Станично-Луганська, Нижньотеплівська, Щастинська, Гірська, Попаснянська об'єднані територіальні громади Луганської області.

3. Території пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу – це території громад, на яких особливого стимулювання потребує: відновлення та розвиток виробничих об'єктів та/або об'єктів сільськогосподарського спрямування, а також об'єктів малого та середнього бізнесу. До територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу належать: Бахмутська, Краматорська, Маріупольська, Покровська об'єднані територіальні громади Донецької області та Сєвєродонецька, Старобільська об'єднані територіальні громади Луганської області.

4. Території пріоритетного розвитку рекреаційного типу – це території громад, на яких особливого стимулювання потребує: розвиток рекреаційних об'єктів. До територій пріоритетного розвитку рекреаційного типу належать: Святогірська та Лиманська об'єднані територіальні громади Донецької області.

5. Дія закону не поширюється на територію, тимчасово окуповану в Донецькій та Луганській областях, згідно з пунктом першим Указу Президента України від 7 лютого 2019 року «Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях».

6. Законодавство України на територіях пріоритетного розвитку діє з урахуванням особливостей, передбачених цим законом.

Стаття 3. Строк дії спеціального пільгового режиму та спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку

1. Спеціальний пільговий режим і спеціальний режим інвестиційної діяльності запроваджуються на територіях пріоритетного розвитку, визначених у ст. 2 цього закону, на десять років з моменту набрання чинності цим законом і діє у пріоритетних галузях виробництва та/або соціальної сфери, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України.

2. Строк дії спеціального пільгового режиму і спеціального режиму інвестиційної діяльності може бути продовжено законом України.

3. Строк дії спеціального пільгового режиму і спеціального режиму інвестиційної діяльності може бути достроково припинено винятково у випадках необхідності захисту життя і здоров'я людей, забезпечення оборони і безпеки держави.

Стаття 4. Мета спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

1. Метою встановлення спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях є відновлення об'єктів виробничої, сільськогосподарської, транспортної, соціальної інфраструктур, залучення інвестицій у пріоритетні галузі виробництва і соціальної сфери, збереження та створення робочих місць і працевлаштування працівників, які вивільняються у зв'язку з руйнуванням, ліквідацією, скороченням штату підприємств виробничої і соціальної сфер, також впровадження нових технологій, модернізації діючих виробництв, створення сучасної виробничої, транспортної та ринкової інфраструктур.

Розділ II

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Стаття 5. Органи управління територіями пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

1. Органами управління територіями пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях є:

Агенція з питань спеціального пільгового режиму і спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях (далі – Агенція);

Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація);

Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація);

органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації.

Стаття 6. Повноваження Агенції з питань спеціального пільгового режиму і спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

1. Агенція є спеціальним органом управління спеціальним пільговим режимом і спеціальним режимом інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях.

2. Агенція є державною установою, що утворюється Кабінетом Міністрів України та розташовується на території Донецької або Луганської області. Протягом трьох місяців з моменту набрання чинності цим законом Кабінет Міністрів України зобов'язаний затвердити Положення про створення та функціонування Агенції. Фінансування діяльності Агенції здійснюється за рахунок Державного бюджету України.

3. До повноважень Агенції належить:

розроблення та забезпечення реалізації стратегічних та поточних програм розвитку територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях;

забезпечення взаємодії та координації діяльності резидентів території пріоритетного розвитку з органами державної влади;

забезпечення взаємодії та координації діяльності резидентів-інвесторів території пріоритетного розвитку з органами державної влади;

прийняття рішення про включення суб'єкта господарювання до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку;

прийняття рішення про виключення резидента території пріоритетного розвитку або резидента-інвестора території пріоритетного розвитку із реєстру резидентів території пріоритетного розвитку;

ведення реєстру резидентів території пріоритетного розвитку;

розгляд і схвалення інвестиційних проєктів, реалізація яких передбачається на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях;

розгляд заявки-повідомлення від суб'єктів господарської діяльності, які претендують на отримання статусу резидента території пріоритетного розвитку;

видача Дозволів на реалізацію інвестиційних проєктів;

скасування Дозволів на реалізацію інвестиційних проєктів;

здійснення контролю за реалізацією інвестиційного проєкту резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку;

винесення попередження резиденту-інвестору території пріоритетного розвитку у випадку не виконання умов інвестиційного проєкту;

реалізація повноважень позивача, відповідача або третьої особи в судових органах України з питань, пов'язаних з діяльністю резидентів території пріоритетного розвитку та реалізацією інвестиційних проєктів резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку;

розгляд у досудовому порядку спорів, що виникають між органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями, резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку і резидентами території пріоритетного розвитку;

прийняття у межах своїх повноважень рішень, обов'язкових для виконання на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях;

надання інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, відомості про включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та про виключення з нього, а також про видачу Дозволів на реалізацію інвестиційного проєкту резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку;

розроблення та здійснення комплексу організаційних заходів з залучення фінансових ресурсів, у тому числі власних коштів підприємств та організацій (включаючи іноземні), а також благодійних фондів, громадських організацій і фізичних осіб;

розробка проєкту Договору на реалізацію інвестиційного проєкту та порядок його ухвалення;

здійснення рекламно-інформаційної роботи щодо функціонування території пріоритетного розвитку та діяльності її резидентів і резидентів-інвесторів;

реалізація інших повноважень, передбачених цим законом.

Стаття 7. Повноваження Донецької обласної державної адміністрації (Донецької обласної військово-цивільної адміністрації) та Луганської обласної державної адміністрації (Луганської обласної військово-цивільної адміністрації) на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

1. Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація) та Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація) на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях здійснюють свої повноваження відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених цим законом.

2. До повноважень Донецької обласної державної адміністрації (Донецької обласної військово-цивільної адміністрації) та Луганської обласної державної адміністрації (Луганської обласної військово-цивільної адміністрації) на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях належать:

укладення з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проекту, схваленого Агенцією, якщо інвестиція перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро;

моніторинг виконання резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку умов Договорів на реалізацію інвестиційного проекту;

моніторинг виконання резидентом території пріоритетного розвитку умов заявки-повідомлення;

забезпечення підготовки висновків спеціалістів щодо інвестиційних проектів, реалізація яких передбачається на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях;

здійснення інших повноважень, передбачених цим законом.

Стаття 8. Повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

1. Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях здійснюють свої повноваження відповідно до законодавства України з урахуванням особливостей, визначених цим законом.

2. До повноважень органу місцевого самоврядування на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях належать:

передача інвестору території пріоритетного розвитку в користування (оренду) земельних ділянок, об'єктів інфраструктури та природних ресурсів місцевого значення, розташованих на цій території, якщо це передбачено Дозволом на реалізацію інвестиційного проєкту;

укладення з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, схваленого Агенцією, якщо інвестиція не перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро;

надання резидентам території пріоритетного розвитку та резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку додаткових пільг щодо місцевих податків;

здійснення інших повноважень, передбачених цим законом.

Розділ III

РЕЗИДЕНТИ ТЕРИТОРІЇ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Стаття 9. Резиденти території пріоритетного розвитку

1. Для отримання статусу резидента території пріоритетного розвитку суб'єкт господарської діяльності (юридична особа або фізична особа-підприємець) надсилає на офіційну електронну адресу Агенції наступні документи:

витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що підтверджує державну реєстрацію суб'єкта господарської діяльності та види діяльності;

заявку-повідомлення про здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях у пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери;

2. Заявка-повідомлення повинна мати наступну інформацію: назва суб'єкта господарської діяльності, види діяльності, кількість працюючих, середній рівень заробітної плати.

3. Агенція протягом 3 робочих днів з моменту отримання розглядає заявку-повідомлення і включає суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку, якщо він одночасно відповідає наступним критеріям:

види діяльності суб'єкта господарської діяльності відповідають пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери, що встановлено Кабінетом Міністрів України;

кількість працюючих становить не менше 5 осіб;

середній рівень заробітної плати у 1,5 раза перевищує розмір мінімальної заробітної плати, що встановлена законодавством України на дату подачі заявки-повідомлення.

4. Агенція повідомляє суб'єкта господарської діяльності про включення до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку шляхом направлення повідомлення на електронну адресу, з якої отримано заявку-повідомлення. У разі невідповідності суб'єкта господарської діяльності встановленим критеріям Агенція направляє повідомлення на електронну адресу, з якої отримано заявку-повідомлення про відмову включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку. Відмова включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку не позбавляє суб'єкта господарської діяльності

повторно звернутися до Агенції з заявкою-повідомленням або оскаржити це рішення до Господарського суду України.

5. Суб'єкти індустріальних парків (науково-технічних, інноваційних та інших) можуть бути включені до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку, якщо відповідають критеріям, встановленим цим законом, до резидентів території пріоритетного розвитку.

6. Резиденти території пріоритетного розвитку зобов'язані раз у квартал надавати відомості на офіційну електронну адресу Агенції щодо видів діяльності, кількості працюючих, середньої заробітної плати. Якщо резидент території пріоритетного розвитку не відповідає критеріям, встановленим цим законом, то Агенція виключає його із реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та повідомляє про це протягом 3 робочих днів з моменту прийняття рішення шляхом направлення повідомлення на електронну адресу, з якої отримано заявку-повідомлення.

7. Резидент території пріоритетного розвитку має право на спеціальний пільговий режим.

8. Не можуть отримати статус резидента території пріоритетного розвитку:

фізична або юридична особа, стосовно якої застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції»;

фізична або юридична особа, прямими або опосередкованими власниками 10 і більше відсотків акцій (часток) якої та (або) кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) якої є резиденти держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, чи держава, визнана Верховною Радою України державою-агресором;

фізична або юридична особа, інформація про бенефіціарних власників якої не розкрита в порушення вимог Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;

фізична або юридична особа, яка перебуває у процедурах банкрутства (неплатоспроможності) або у процесі припинення, окрім перетворення;
фізична або юридична особа, яка визнана банкрутом.

Стаття 10. Спеціальний пільговий режим

1. Спеціальний пільговий режим застосовується до резидентів території пріоритетного розвитку з моменту включення Агенцією суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку.

2. Виключення суб'єкта господарської діяльності з реєстру резидентів території пріоритетного розвитку є підставою для припинення застосування спеціального пільгового режиму.

3. Спеціальний пільговий режим передбачає наступні пільги для резидентів територій пріоритетного розвитку:

скасування планових перевірок контролюючими органами за умови страхування ризиків у Спеціальному страховому бюро;
страхування військово-політичних ризиків;
кредитування на пільгових умовах за рахунок Консорціумного фонду.

Розділ IV

РЕЗИДЕНТИ-ІНВЕСТОРИ ТЕРИТОРІЇ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Стаття 11. Резиденти-інвестори території пріоритетного розвитку

1. Для отримання статусу резидента-інвестора території пріоритетного розвитку суб'єкт господарської діяльності (юридична особа або фізична особа-підприємець) має подати до Агенції інвестиційний проєкт та отримати Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту.

2. Статус резидента-інвестора території пріоритетного розвитку у суб'єкта господарської діяльності виникає з моменту отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту.

3. Не можуть отримати статус резидента-інвестора території пріоритетного розвитку:

фізична або юридична особа, стосовно якої застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції»;

фізична або юридична особа, прямими або опосередкованими власниками 10 і більше відсотків акцій (часток) якої та (або) кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) якої є резиденти держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, чи держава, визнана Верховною Радою України державою-агресором;

фізична або юридична особа, інформація про бенефіціарних власників якої не розкрита в порушення вимог Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»;

фізична або юридична особа, яка перебуває у процедурах банкрутства (неплатоспроможності) або у процесі припинення, окрім перетворення;

фізична або юридична особа, яка визнана банкрутом.

Стаття 12. Порядок отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту

1. Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту видає Агенція після внесення відповідних даних до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку.

2. Для отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту суб'єкт господарської діяльності подає до Агенції наступні документи:

витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що підтверджує державну реєстрацію суб'єкта господарської діяльності та види діяльності;

інвестиційний проєкт, який відповідає вимогам, що встановлені цим законом.

3. Суб'єкти індустріальних парків (науково-технічних, інноваційних та інших) можуть отримати Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту, якщо відповідають критеріям, встановленим цим законом, до резидентів-інвесторів території пріоритетного розвитку.

4. Агенція розглядає документи, що отримано від суб'єкта господарської діяльності, який має намір реалізувати інвестиційний проєкт на території пріоритетного розвитку в Донецькій або Луганській областях, в строк, який не може перевищувати 45 робочих днів.

5. Агенція впродовж 3 робочих днів після подачі документів направляє їх до Донецької обласної державної адміністрації (Донецької обласної військово-цивільної адміністрації) або Луганської обласної державної адміністрації (Луганської обласної військово-цивільної адміністрації) в залежності від того, на якій території передбачається реалізація інвестиційного проєкту, для забезпечення підготовки висновків спеціалістів у сфері економіки, права, екології. Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація) або Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація) не пізніше 30 робочих днів, з моменту отримання документів, повертає їх та висновки спеціалістів до Агенції.

6. У випадку отримання позитивних висновків від спеціалістів у сфері економіки, права та екології, Агенція включає суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та видає Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту.

7. У випадку отримання негативних висновків від спеціалістів у сфері економіки, права та екології, Агенція дає мотивовану відмову в отриманні Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту та може передбачити строк не більш 2 місяців для усунення недоліків. Відмову в отриманні Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту може бути оскаржено у Господарському суді.

8. Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту повинен мати наступну інформацію: назва інвестиційного проєкту, назва резидента-інвестора території пріоритетного розвитку, який буде здійснювати реалізацію інвестиційного проєкту, місце реалізації інвестиційного проєкту, передача в користування (оренду) земельної ділянки або інших природних ресурсів (у випадку потреби), розмір та вид інвестиції, графік надходження інвестицій, кількість збережених та/або створених робочих місць, строк реалізації інвестиційного проєкту.

9. Агенція зобов'язана виключити резидента-інвестора території пріоритетного розвитку з реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та анулювати Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту, якщо протягом 45 робочих днів з моменту отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту не буде укладено Договір на реалізацію інвестиційного проєкту.

Стаття 13. Договір на реалізацію інвестиційного проєкту на території пріоритетного розвитку

1. Внесення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку та видача Агенцією Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту є підставою для укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту.

2. Договір на реалізацію інвестиційного проєкту укладається між резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку та Донецькою обласною державною адміністрацією (Донецькою обласною військово-цивільною адміністрацією) або Луганською обласною державною адміністрацією (Луганською обласною військово-цивільною адміністрацією), якщо інвестиція перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро.

3. Договір на реалізацію інвестиційного проєкту укладається між резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку та органом місцевого самоврядування, на території якого передбачається реалізація

інвестиційного проєкту, якщо інвестиція не перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро.

4. Договір на реалізацію інвестиційного проєкту повинен обов'язково передбачати: предмет договору, права і обов'язки сторін, розмір та вид інвестицій, графік надходження інвестицій, строк реалізації інвестиційного проєкту, пільговий режим, відповідальність сторін, гарантії сторін, порядок врегулювання спорів.

5. Резидент-інвестор території пріоритетного розвитку повинен не пізніше 10 робочих днів з моменту отримання Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту подати до органу місцевого самоврядування, (якщо інвестиція не перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро) або до Донецької обласної державної адміністрації (Донецької обласної військово-цивільної адміністрації) або Луганської обласної державної адміністрації (Луганської обласної військово-цивільної адміністрації) (якщо інвестиція перевищує суму еквівалентну 500 тис. євро) наступні документи:

витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що підтверджує державну реєстрацію суб'єкта господарської діяльності та види діяльності;

інвестиційний проєкт;

Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту;

інші документи, які передбачено Порядком укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту.

6. Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація) або Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація), орган місцевого самоврядування не пізніше 25 робочих днів після подання резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Дозволу на реалізацію інвестиційного проєкту та інших документів, передбачених цією статтею та Порядком укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, зобов'язані підписати з резидентом-інвестором території

пріоритетного розвитку Договір на реалізацію інвестиційного проєкту або надати мотивовану відмову.

7. Відмова в укладені Договору на реалізацію інвестиційного проєкту може бути передана на розгляд Агенції як органу, що розглядає у досудовому порядку спори, що виникають між органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями, резидентами території пріоритетного розвитку і резидентами-інвесторами території пріоритетного розвитку.

8. Донецька обласна державна адміністрація (Донецька обласна військово-цивільна адміністрація) або Луганська обласна державна адміністрація (Луганська обласна військово-цивільна адміністрація), орган місцевого самоврядування зобов'язані протягом трьох робочих днів надати Агенції інформацію про укладення з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту. На підставі цієї інформації Агенція робить відповідну відмітку в Дозволі на реалізацію інвестиційного проєкту.

Стаття 14. Вимоги до інвестиційного проєкту, реалізація якого передбачається на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях

1. Інвестиційний проєкт, реалізація якого передбачається на території пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, на яких запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності, повинен обов'язково передбачати:

інвестицію не менше суми еквівалентної 100 тис. євро, для територій пріоритетного розвитку соціального типу та не менше суми еквівалентної 500 тис. євро для територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу, а також рекреаційного типу;

п'ять або більше збережених та/або нових робочих місць для територій пріоритетного розвитку соціального типу та десять або більше збережених

та/або нових робочих місць для територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу, а також рекреаційного типу;

графік надходження інвестицій;

галузь економічної діяльності, яка повинна відповідати пріоритетній галузі виробництва та/або соціальної сфери, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України.

2. Інвестиції можуть здійснюватися шляхом вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей.

3. Строк реалізації інвестиційного проєкту не може перевищувати три роки для територій пріоритетного розвитку соціального типу та п'ять років для територій пріоритетного розвитку виробничого та/або сільськогосподарського типу, а також рекреаційного типу. Строк реалізації інвестиційного проєкту може бути продовжено Агенцією на два роки, у випадку внесення додаткових інвестицій, виконання всіх умов, передбачених інвестиційним проєктом і Договором на реалізацію інвестиційного проєкту.

4. Графік надходження інвестицій, встановлений інвестиційним проєктом, повинен передбачати внесення не менше 50% суми інвестиції в перший рік реалізації інвестиційного проєкту.

Стаття 15. Спеціальний режим інвестиційної діяльності

1. Спеціальний режим інвестиційної діяльності застосовується до резидентів-інвесторів територій пріоритетного розвитку після укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту та винятково на час реалізації інвестиційного проєкту.

2. Спеціальний режим інвестиційної діяльності передбачає наступні пільги для всіх типів територій пріоритетного розвитку:

звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України нового устаткування (обладнання) та

комплектуючих до них для потреб власного виробництва, якщо це передбачено інвестиційним проєктом;

звільнення від сплати мита при ввезенні на митну територію України нового устаткування, обладнання та комплектуючих до них для потреб власного виробництва, якщо це передбачено інвестиційним проєктом;

звільнення від оподаткування податком на прибуток за умови, що інвестиційний проєкт передбачає інвестицію не менше суми еквівалентної одному млн євро, збереження або створення 20 робочих місць, а також сума пільги не повинна перевищувати 30% розміру інвестиції, що передбачена інвестиційним проєктом;

під час розрахунку амортизації мають право на використання дворічного строку амортизації основних засобів, перелік яких передбачено інвестиційним проєктом;

скасування планових перевірок контролюючими органами на час реалізації інвестиційного проєкту;

страхування військово-політичних ризиків;

кредитування інвестиційного проєкту за пільговими відсотками за рахунок Консорціумного фонду.

3. Спеціальний режим інвестиційної діяльності передбачає наступні пільги для територій пріоритетного розвитку соціального типу:

звільнення від сплати земельного податку, якщо ця земельна ділянка використовується для реалізації інвестиційного проєкту;

зменшення на 50% орендної плати за земельну ділянку, інші природні ресурси, якщо вони використовуються для реалізації інвестиційного проєкту;

органи місцевого самоврядування повинні частково компенсувати або безкоштовно підключити до мереж (електроенергія, газ, водопостачання) малі та середні підприємства, що реалізують інвестиційні проєкти.

4. Спеціальний режим інвестиційної діяльності не може застосовуватися до казино та інших місць грального бізнесу, а також об'єктів добувної промисловості.

5. Ліцензії, сертифікати видані суб'єктам господарської діяльності, що набули статусу резидента території пріоритетного розвитку, до набрання чинності цим законом діють в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності до закінчення строку дії цих ліцензій, сертифікатів.

Стаття 16. Відповідальність в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності

1. У разі порушення резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку вимог законодавства, яке регулює діяльність на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, умов інвестиційного проєкту або Договору на реалізацію інвестиційного проєкту, Агенція вносить йому попередження. У разі повторного порушення Агенція має право скасувати Дозвіл на реалізацію інвестиційного проєкту і виключити резидента-інвестора території пріоритетного розвитку із реєстру резидентів території пріоритетного розвитку.

2. У разі неналежного виконання або невиконання резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку Договору на реалізацію інвестиційного проєкту він несе майнову та іншу відповідальність, передбачену цим законом, іншими нормативними актами, що регулюють діяльність на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, та відповідним Договором на реалізацію інвестиційного проєкту.

3. Посадові та службові особи органів управління територіями пріоритетного розвитку несуть відповідальність за невиконання або неналежне виконання положень цього закону.

Розділ V
ФІНАНСУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ
ТА СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ НА ТЕРИТОРІЯХ
ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Стаття 17. Консорціумний фонд

1. Для інвестування в проєкти розбудови транспортної, енергетичної, комунальної тощо інфраструктур на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, а також забезпечення компенсаційного механізму страхових виплат резидентам території пріоритетного розвитку і резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку за страхуванням від військово-політичних ризиків створюється Консорціумний фонд.

2. Консорціумний фонд фінансується за рахунок донорських та кредитних внесків. Донорські внески – це внески: з країн-донорів і з Державного бюджету України. Кредитні внески – це кошти українських і міжнародних фінансових інституцій.

3. Призначення Консорціумного фонду – приймати та використовувати кошти, що надаються кредиторами та донорами, для наступних цілей:

а) фінансування виконання робіт та надання послуг, необхідних для реалізації інфраструктурних проєктів, що включає надання технічної допомоги, інформування громадськості, консультацій, будівельних робіт, а також придбання, монтажу та введення в експлуатацію об'єкта;

б) сплати витрат та видатків, що виникають внаслідок або у зв'язку з виконанням діяльності щодо фінансування інфраструктурних проєктів;

в) компенсації Спеціальному страховому бюро страхових виплат резидентам території пріоритетного розвитку і резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку за страхуванням від військово-політичних ризиків.

4. Консорціумний фонд засновується та діє відповідно до Положення про Консорціумний фонд, яке затверджується засновниками Консорціумного фонду.

Стаття 18. Спеціальне страхове бюро

1. З метою компенсації резидентам територій пріоритетного розвитку та резидентам-інвесторам території пріоритетного розвитку військово-політичних ризиків у процесі реалізації інвестиційних проєктів та розв'язання інших питань у сфері страхування створюється Спеціальне страхове бюро.

2. Спеціальне страхове бюро засновується та діє відповідно до Положення про Спеціальне страхове бюро, яке затверджується його засновниками.

Розділ VI

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Стаття 19. Міжбюджетні відносини

1. До доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях належать 85 відсотків податку на доходи фізичних осіб (крім податку на доходи фізичних осіб, визначеного пунктом 1⁻¹ частини другої статті 29 Бюджетного Кодексу України), що сплачується згідно з Податковим кодексом України на відповідній території.

Розділ VII

ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І СПЕЦІАЛЬНОГО ПІЛЬГОВОГО РЕЖИМУ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

Стаття 20. Порядок вирішення спорів при достроковому припиненні спеціального режиму інвестиційної діяльності та спеціального пільгового режиму

1. Агенція розглядає у досудовому порядку спори, що виникають між органами місцевого самоврядування, державними адміністраціями, резидентом території пріоритетного розвитку і резидентом-інвестором

території пріоритетного розвитку. Порядок розгляду Агенцією спорів у досудовому порядку визначає Кабінет Міністрів України.

2. Спори, що виникають у зв'язку з достроковим припиненням спеціального режиму інвестиційної діяльності та спеціального пільгового режиму на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях розглядаються в судовому порядку відповідно до законодавства України.

Стаття 21. Державні гарантії в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності і спеціального пільгового режиму

1. Держава гарантує стабільність спеціального режиму інвестиційної діяльності і спеціального пільгового режиму на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях на строк, визначений у цьому законі.

2. У разі зміни законодавства України щодо спеціального режиму інвестиційної діяльності і спеціального пільгового режиму на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях, передбачених цим законом, на вимогу платника податку застосовуються пільги, що діяли на момент включення суб'єкта господарської діяльності до реєстру резидентів території пріоритетного розвитку або укладення Договору на реалізацію інвестиційного проєкту з резидентом-інвестором території пріоритетного розвитку на строк, передбачений цим законом або Договором на реалізацію інвестиційного проєкту.

3. У разі дострокового припинення спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях держава гарантує збереження у повному обсязі всіх умов, закріплених Договором на реалізацію інвестиційного проєкту до закінчення строку його дії.

Розділ VIII**ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ****Стаття 22. Прикінцеві положення**

1. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України:

у місячний строк визначити перелік галузей (підгалузей) виробничої та соціальної сфери, що є пріоритетними для територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях;

у місячний строк внести пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність з цим законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим законом;

забезпечити в межах своїх повноважень видання нормативно-правових актів, передбачених цим законом.

Президент України

КОНЦЕПЦІЯ
запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності
на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної
громади

Проблеми, які потребують розв'язання

Ця Концепція застосовується до територій об'єднаної територіальної громади, де склалась складна соціально-економічна ситуація, яка пов'язана з наступними проблемами:

- відтік трудових ресурсів;
- дефіцит робочих місць;
- дефіцит кваліфікованої робочої сили;
- низький рівень надходження місцевих податків;
- недостатньо бюджетного фінансування;
- недостатньо розвинена інфраструктура.

Мета Концепції

Метою Концепції є визначення на законодавчому рівні правових, економічних, організаційних та фінансових засад запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади.

Шляхи та способи розв'язання проблем

I. Розв'язати проблеми передбачається шляхом:

1) надання територіям об'єднаної територіальної громади статусу території пріоритетного розвитку та запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності, що передбачає необхідність встановлення на законодавчому рівні:

- спеціальних вимог до суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку;

- спеціальних управлінських функцій органу місцевого самоврядування території пріоритетного розвитку;

- пільгового режиму для суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку;

- пріоритетних видів економічної діяльності для реалізації інвестиційного проєкту в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку, що надає право для застосування до суб'єктів підприємницької діяльності пільгового режиму;

2) визначення на законодавчому рівні спеціальних вимог до суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади, зокрема:

- затвердження інвестиційного проєкту органами місцевого самоврядування;

- вкладення інвестицій в установленому розмірі та строки;

- створення нових робочих місць та збереження існуючих;

- реалізація інвестиційного проєкту в пріоритетних видах економічної діяльності;

3) визначення на законодавчому рівні спеціальних управлінських функцій органів місцевого самоврядування в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади, зокрема:

- видача суб'єктам підприємницької діяльності спеціальних дозвільних документів щодо реалізації інвестиційного проєкту в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

- контроль за виконанням спеціальних вимог, що встановлено законодавством, суб'єктами підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

4) запровадження пільгового режиму для суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади, зокрема:

- надання інвестиційного податкового кредиту з податку на прибуток підприємства на період реалізації інвестиційного проєкту, але не більше п'яти років;

- звільнення від оподаткування інвестицій, які одержано відповідно до інвестиційного проєкту, що реалізується;

- оподаткування доходів нерезидентів у розмірі 2/3 встановленої ставки;

- звільнення на період реалізації інвестиційного проєкту від сплати мита та податку на додану вартість у разі ввезення з-за меж митної території України устаткування та обладнання;

- звільнення від податку на землю або сплати орендної плати за землю на період реалізації інвестиційного проєкту;

- надання права суб'єктам підприємницької діяльності використовувати прискорену амортизацію впродовж трьох років з моменту початку реалізації інвестиційного проєкту;

- лібералізація валютного контролю на період реалізації інвестиційного проєкту;

- спрощення адміністративних процедур на період реалізації інвестиційного проєкту;

- надання консультаційно-правової підтримки для інвесторів на період реалізації інвестиційного проєкту;

- встановлення гарантій для суб'єктів підприємницької діяльності від зміни законодавства, що закріплює пільговий режим, на період реалізації інвестиційного проєкту;

5) визначення на законодавчому рівні пріоритетних видів економічної діяльності для реалізації інвестиційного проєкту в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку, що надає право для застосування до суб'єктів підприємницької діяльності пільгового режиму, зокрема: сільське господарство; харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів; лісове господарство; оброблення деревини та виробництво виробів з деревини; будівництво; готельне господарство; складське господарство; комп'ютерне програмування; видання програмного забезпечення; транспорт; освіта та охорона здоров'я; туризм; виробництво електроенергії та води.

II. Засадами державного регулювання застосування об'єднаною територіальною громадою статусу території пріоритетного розвитку, на який запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності, є:

1) здійснення нагляду та контролю за застосуванням об'єднаною територіальною громадою статусу території пріоритетного розвитку та запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності;

2) надання підтримки інвесторам, які вкладають кошти у створення нових та збереження існуючих робочих місць на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

3) розробка та застосування методичних рекомендацій щодо оцінювання і контролю суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

4) забезпечення взаємодії та обміну інформацією між центральними та місцевими органами виконавчої влади щодо реалізації інвестиційних проєктів в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

5) забезпечення відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності та органів місцевого самоврядування у випадку порушення законодавства щодо реалізації інвестиційних проєктів в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

6) визначення механізму державно-приватного партнерства у сфері реалізації інвестиційних проєктів в умовах спеціального режиму інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади;

7) забезпечення міжнародного співробітництва та виконання міжнародних зобов'язань у сфері залучення інвестицій;

8) впровадження, гармонізованих з нормами ЄС, національних механізмів залучення інвестицій.

Очікувані результати

Прийняття Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку об'єднаної територіальної громади» дасть змогу:

1) залучити інвестиції для реалізації інвестиційних проєктів у пріоритетних видах економічної діяльності на територіях об'єднаної територіальної громади;

2) забезпечити створення нових робочих місць та збереження існуючих на територіях об'єднаної територіальної громади;

3) активізувати підприємницьку діяльність на територіях об'єднаної територіальної громади;

4) забезпечити розвиток об'єктів інфраструктури та транспортно-логістичного комплексу на територіях об'єднаної територіальної громади;

5) збільшити надходження до місцевого бюджету об'єднаної територіальної громади.

Фінансові, матеріально-технічні і трудові ресурси

Реалізація Концепції не потребує залучення додаткових фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів.

**ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ
ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ РОЗВИТКУ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА ПРИКЛАДІ СВЯТОГІРСЬКОЇ ТА ЛИМАНСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
(Витяг)**

**ПРОБЛЕМИ ЛИМАНСЬКОЇ ТА СВЯТОГІРСЬКОЇ ОТГ,
ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ВИРІШЕННЯ**

Для забезпечення інвестиційної привабливості Лиманської та Святогірської ОТГ доцільно узагальнити проблеми цього регіону, що дасть можливість, у подальшому, запропонувати їх вирішення:

1. Проблеми, пов'язані з тривалим збройним конфліктом та близькістю з лінією зіткнення, наслідком цього є зруйновані об'єкти інфраструктури та житлового фонду;

2. Проблеми, пов'язані з необхідністю забезпечення житлом і працевлаштуванням внутрішньопереміщених осіб. Доцільно відмітити, що проблеми забезпечення житлом і працевлаштуванням внутрішньо-переміщених осіб взаємопов'язані. Мінімальні державні соціальні виплати, які передбачено для внутрішньопереміщених осіб, не дозволяють орендувати (про купівлю мова не йде) житло навіть у невеликих населених пунктах. Тому, щоб мати можливість орендувати хоч трохи пристойне житло, необхідно працевлаштуватися. Однак знайти роботу в чужому місті не просто, а якщо не вирішена проблема житла, то практично неможливо;

3. Відтік кваліфікованих трудових ресурсів;

4. Дефіцит робочих місць;

5. Дефіцит кваліфікованої робочої сили;

6. Недостатньо бюджетного фінансування;

7. Недостатньо розвинена інфраструктура.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИРІШЕННЯ АНАЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Досвід у сфері створення територій пріоритетного розвитку

Естонія. Сьогодні Естонія – одна з найзручніших країн світу для реєстрації стартапу: прозоре оподаткування, система лояльності, простота в роботі з державними органами – усе це дає позитивний ефект. Але головна конкурентна перевага – оподаткування. Так, підприємства, які працюють у секторі ІТ й експортують свої послуги, звільняються від сплати ПДВ.

Ще одна перевага оподаткування в Естонії – відсутність податку на прибуток. Точніше, податок на прибуток є, але за ставкою 0%. Отже, державна політика спрямована на стимулювання реінвестування: якщо компанія вкладає гроші в оборот, то може не сплачувати податок на прибуток. Водночас якщо власники хочуть отримати дивіденди, то доведеться сплатити податок на розподілений прибуток у розмірі 20%.

Засновники компанії можуть бути нерезидентами країни, а директор може не нараховувати собі заробітну плату. Крім того, податки, пов'язані із заробітною платою, можна не сплачувати, якщо працівник компанії не перебуває на території Естонії.

Якщо ж до стартапу залучені співробітники, які проживають у країні, то доведеться сплатити такі податки: ПДФО для резидентів Естонії – 20%; соціальний податок – 33%, внесок до пенсійного фонду (для співробітників-резидентів) – 2%.

Стимулювання ІТ: податок на прибуток – 0%; податок на розподілений прибуток (податок на виведений капітал) – 20%; ПДВ – 0% для експорту ІТ-услуг; ПДФО – 20%; соціальний податок – 33%; пенсійний внесок – 2%; засновник може не нараховувати собі заробітну плату; можна не платити податки з заробітної плати, якщо працівники не живуть у країні.

Білорусь узялася за стимулювання розвитку ІТ-сектору ще 2005 року. Тоді був створений спеціальний податково-правовий режим – Парк високих технологій. У 2017 році було ухвалено Декрет № 8 «Про розвиток цифрової

економіки», згідно з яким резиденти Парку звільняються від сплати чималої кількості податків до 2049 року.

Резиденти Парку високих технологій користуються спеціальним податковим режимом, усередині якого діють такі ставки: 0% – податок на прибуток; 0% – ПДВ; 0% – офшорний збір; 0% – митні збори (ставка діє в разі ввезення на територію країни технологічного обладнання). Якщо нерухомість розміщено на території Парку високих технологій і не надається в оренду, то резидент звільняється від сплати податку на нерухомість. Резидентів звільнено від сплати податку на землю, якщо ділянка розташована в межах парку та використовується під будівництво (не більш ніж 3 роки).

До 2021 року резиденти ПВТ мали і значні пільги з оподаткування заробітної плати своїх співробітників – для них ПДФО становив 9%. Але через пандемію COVID-19 держава Білорусь вирішила до 2023 року встановити для співробітників-резидентів Парку високих технологій ставку ПДФО на рівні загальнодержавної, тобто 13%. Але залишилася інша пільга: резиденти спец-режиму, як і раніше, можуть сплачувати внески до Фонду соціального захисту населення в розмірі 34% не від суми реальної заробітної плати, а від розміру середньої зарплати в країні, яка є значно нижчою, ніж зарплата аїтівців.

Стимулювання ІТ: податок від обороту – 1%; ПДВ – 0% (зокрема і на операції з криптовалютою); податок на прибуток – 0%; офшорний збір – 0%; мито – 0% (при ввезенні технологічного обладнання); земельний податок – 0% (якщо ділянка на території ПВТ і використовується під будівництво, але не більше 3-х років); ПДФО – 13%; соціальні внески – 35% від середньої зарплати по країні.

Польща. В 2021 році змінилося податкове законодавство Польщі: податок на прибуток був замінений податком на виведений капітал (СІТ). Тепер невеликі компанії, які займаються реінвестуванням і прагнуть розвиватися, можуть не сплачувати податок, бо вони не виплачують дивіденди. Це нововведення стане додатковим стимулом до розвитку ІТ-індустрії в країні.

Крім того, Польща пішла на ще один важливий крок. Користуючись нестабільною політичною ситуацією в Білорусі, вона вирішила надати кращі умови ІТ-фахівцям і в такий спосіб переманити їх до себе. Білоруським фахівцям і компаніям пропонуються кращі офіси, спрощені механізми отримання віз, юридична підтримка, можливість участі в отриманні грантів.

Стимулювання ІТ: податок на прибуток – 0%; СІТ (аналог податку на виведений капітал) – 10–25%; ПДФО – 32%; соціальні внески – 27%; неподаткове стимулювання до переїзду або релокації ІТ-компаній пострадянських держав.

У **Китаї** для компаній, які працюють у сфері ІТ, істотно знижено ставку податку на прибуток – з 25% до 10–15%. Також підприємства, що займаються науково-дослідною діяльністю, можуть не сплачувати ПДВ, їх звільняють від сплати митних зборів у разі придбання імпортного обладнання.

Великобританія. Малі та середні компанії можуть розраховувати на податкову компенсацію витрат за умови, що компанія здійснює діяльність у сфері R&D і ще не почала торгувати або торгує в збиток. Витрати можуть бути відшкодовані у вигляді повернення грошових коштів із розрахунку £33,35 на кожні £100. Великі компанії у Великій Британії можуть розраховувати на повернення податкового кредиту в розмірі 10,5% від технологічних витрат.

Досвід у сфері створення та функціонування кластерів.

Туристичні кластери

Італія – загально визнаний центр сучасного туризму. Шістьдесят відсотків світової культурної спадщини знаходиться в цій країні, і цей важливий чинник сприяє залученню близько 80 мільйонів туристів у рік. За даними ВТО, Італія займає 3 місце за кількістю відвідувань після Франції і США.

Туризм займає в Італії четверте місце серед провідних галузей економіки після текстильної промисловості, виробництва одягу та взуття (10,6% ВВП), металообробної, автомобілебудівної індустрії та виробництва транспортних засобів (10,1%).

В Італії завдяки державній підтримці було створено дієвий кластер – місцева туристська система «Тразименське озеро» в Умбрії, яка об'єднує поряд із туристськими підприємствами, закладами розміщення та харчування також торговельні організації, підприємства з виробництва товарів широкого вжитку, товарів, специфічних для даної місцевості (вино, оливкова олія). З інших діючих кластерів слід згадати «Салінунтінські терми» (Сицилія), «Адріатичне море і берег», «Міста мистецтв, культури та бізнесу» (Емілія-Романія) тощо.

Нині Італія страждає від конкуренції в галузі туризму з боку країн, що проводять більш агресивну політику і володіють кращою взаємодією державних і приватних організацій. Це насамперед Іспанія, яка вийшла за обсягом доходів від туризму на перше місце у світі, випередивши Францію.

Франція є однією із країн лідерів за формуванням кластерів. Відомо, що Франція тривалий час була і, ймовірно, буде на першому місці серед країн Європи за кількістю в'їзних туристів.

У країні діє національна програма «Конкурентоспроможні кластери». Кластерна політика впливає на конкурентоспроможність внаслідок: інтенсифікації інноваційних процесів; заохочення до діяльності кластера підприємства з високою доданою вартістю; залучення нових бізнес-структур до Франції через підвищення привабливості регіонів країни на міжнародному рівні.

Уряд Франції заснував три органи (агентства) для підтримки кластерів:

1. Національне дослідницьке агентство (державні дослідження у програмах, які розвивають партнерство між державними і приватними лабораторіями і таким чином сприяють трансферу результатів зі сфери державного випробування у світ приватного бізнесу).

2. Агентство промислових інновацій.

3. OSEO group – комплексна підтримка МСП (агентство утворено в 2005 р. шляхом злиття Французького інноваційного агентства і Банку розвитку МСП).

Окрім цього, у заходах щодо розвитку кластерів активно беруть участь регіональні та місцеві органи влади. Важливою вимогою до кластерів є створення стратегії на 5 років. Кожна така стратегія має бути унікальною і розробленою учасниками кластера, а не запропонованою владою. Виходячи зі стратегії, пропонують конкретні заходи державної підтримки кластера.

Всесвітньо відомий туристичний кластер «Ніцца» продовжує розвиватися за наявною стратегією, завданням якої є:

1. Стати основним центром зеленого туризму Середземномор'я;
2. Перетворити Ніццу у столицю середземноморського мистецтва життя, відповідаючи при цьому всім вимогам туристів;
3. Зберегти автентичність міста і гарантувати відвідувачам гідну якість прийому;
4. Стати одним із провідних напрямів для короткотермінового туризму.

Хорватія. Одним із найбільш успішних прикладів розвитку туристичного кластера є туризм у Хорватії. Тут учасники кластера представлені Міністерством туризму Хорватії, готельними комплексами, туроператорами, ресторанами, концесіонерами, транспортними організаціями, власниками магазинів, музеями, освітніми установами, супутніми галузями. Робочі групи кластера створені за такими сферами як: маркетинг і брендінг, розробка продукту, кадрові питання, інфраструктура, законодавче і регулятивне середовище. Стратегією розвитку кластера туризму в Хорватії є стратегія диверсифікації економіки. Шляхом диверсифікації індустрія надає унікальну і високоякісну цінність хорватському співтовариству (населенню Хорватії) і відвідувачам Хорватії через високу якість продукції, а також конкурентні переваги продуктів індустрії.

Офіційно зародження туризму пов'язують з будівництвом перших туристичних готелів – в Опатії (Grand Hotel, 1890 р.) і Дубровніку (Hotel Imperial, 1897 р.), а також із створенням та діяльністю туристичних товариств, особливо на островах Крк (1866 р.) та Хвар (1868 р.). Перший у Хорватії туристичний путівник під назвою «Путівник для корінних жителів та

іноземців» був виданий в Загребі у 1892 році. Сьогодні Опатія перетворилася на один з фешенебельних та найпопулярніших курортів Європи і по праву вважається центром зародження туризму в країні, а останній є важливою складовою економіки Хорватії.

Хорватія підписала «Меморандум щодо Європейського кластера» і бере активну участь у створенні кластерної політики ЄС через Національний кластерний центр, заснований у рамках Асоціації хорватських роботодавців. Сьогодні кластерна модель організації туризму Хорватії вважається одним з найуспішніших прикладів розвитку туристичного кластера. Вона базується на тісній співпраці і координації дій Міністерства туризму, туроператорів готелів, ресторанів, транспортних організацій, музеїв, освітніх установ та інших суб'єктів.

Стратегією розвитку кластера туризму в Хорватії є стратегія диверсифікації економіки. Шляхом диверсифікації індустрія туризму пропонує жителям Хорватії та її відвідувачам унікальний та високоякісний туристичний продукт. У рамках даної стратегії були визначені основні принципи розвитку туристичного кластера: унікальність диверсифікація, культурні цінності, стійкість, інтеграція ідеї розвитку туризму в суспільство, якість сервісу, добровільна участь кожного з учасників кластера. Для реалізації стратегії були визначені стратегічні цілі: реалізація інтегрованого менеджменту ресурсів; гарантія участі всіх зацікавлених сторін, особливо місцевих спільнот, і забезпечення їх можливості у розвитку туризму, тим самим покращуючи якість їх життя; розвиток творчого підходу до туризму та послуг посилює взаємодію між споживачем, бізнес-середовищем і суспільством; узгодженість дій приватного і державного секторів; досягнення збалансованості в кооперації і конкуренції між регіонами.

Польща. Уряд Польщі у довготерміновій програмі розвитку країни визначив туристичну галузь однією з пріоритетних, тому туристичні кластери цієї країни фінансуються державою та внесками інвесторів. Держава повністю підтримує таку ініціативу і створила «Державну програму розвитку

туристичної галузі до 2020 р.». Наступною причиною стрімкого розвитку кластерів є створення довготермінового плану розвитку, який прописано у цій програмі. Сьогодні в Польщі діє 28 туристичних кластерів, які охоплюють 15 воєводств. Кожен кластер має свою спеціалізацію і покликаний вирішувати такі завдання: удосконалення механізмів і методів управління у сфері; поява і розвиток малого бізнесу; підготовка та поліпшення кваліфікації кадрів туристичної індустрії; активізація інноваційної діяльності; залучення іноземних фінансових інвесторів; формування конкурентоспроможного регіону, його іміджу і бренду завдяки рекламній кампанії; реалізація заходів щодо збереження і реконструкції пам'яток; формування інформаційної бази регіону з визначенням можливих туристичних маршрутів.

Основна мета кожного кластера полягає у підвищенні темпів соціально-економічного розвитку Польщі, стимулюванні інновацій і розвитку нових напрямів туристичної діяльності.

Особливе значення для України має Бещадський транскордонний туристичний кластер, утворений у 2004 р. в межах реалізації проєкту «Польсько-українська стратегія розвитку туризму як потрібний елемент спільних заходів».

Також на даний час проводиться підготовка та розроблення ще одного транскордонного туристичного кластера між Східною Польщею та Західною Україною із залученням експертів з обох сторін кордону. Даний проєкт сприяє сталому розвитку туристичного потенціалу на основі природних умов. Сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої.

Медичні кластери

Філіппіни. Медичний туризм на Філіппінах сформував кластер, який має за мету запропонувати медичні послуги світового рівня шляхом розвитку партнерських відносин з провідними лікарнями світу. У 2006 році від 250 000

пацієнтів-нерезидентів Філіппіни отримали дохід у розмірі 350 мільйонів доларів США, тобто країна контролює 14% азійського ринку.

Литва володіє розвиненою інфраструктурою у галузі охорони здоров'я та медицини. З огляду на це в країні останнім часом швидкими темпами зростає новий вид туризму – медичний туризм, який користується підвищеним попитом.

У березні 2012 р. було створено Асоціацію медичного туризму Литви «Medical Lithuania» і тоді ж розпочато процес формування інноваційного кластера медичного туризму з центром у м. Вільнюс, який мав охопити провідні медичні установи, стоматологічні клініки, туристичні агентства, навчальні заклади, транспортні організації, готельно-ресторанні комплекси, санаторії і SPA-центри. У 2013 р. литовський інноваційний кластер медичного туризму «LITCARE» було офіційно зареєстровано. Нині «LITCARE» являє собою асоціацію передових підприємств країни, які пропонують різноманітні медичні, реабілітаційні та оздоровчі послуги, презентуючи міста Вільнюс, Каунас, Друскінінкай, Паланга, Паневежис, Бірштонас. Відтак мета діяльності кластера полягає в повноцінному задоволенні потреб вітчизняних та закордонних медичних туристів. Головною перевагою литовського інноваційного кластера медичного туризму є його висококваліфікований персонал, який володіє іноземними мовами (англійська, німецька, польська, російська тощо). Крім того, учасники кластера, завдяки новітньому медичному обладнанню, забезпечують високий рівень якості лікування за доступними цінами. Перевагою кластера є наявність «зелених коридорів» для туристів (позачергове обслуговування). «LITCARE» став володарем бронзового сертифікату якості від ESCA – Європейського секретаріату з питань аналізу кластерів (Німеччина).

Учасники та партнери «LITCARE» забезпечують унікальну можливість інтеграції медичних та немедичних послуг. Відтак медичні туристи отримують послуги як у галузі медицини, так і в галузі організації відпочинку та мандрівок.

Об'єднані Арабські Емірати. Дубай посідає 16-те місце у рейтингу країн медичного туризму. Медичний туризм у Дубаї активно підтримується урядом і спрямований на сусідні країни. За останнє десятиріччя в країні збільшилася кількість лікарів за рахунок іноземних фахівців: на одного національного працівника припадає 9 іноземних.

Кластер охорони здоров'я та медичний туризм у Дубаї – Центр охорони здоров'я Дубаю (DHCC). Центр охорони здоров'я Дубаю є першим приватним бізнес-парком у світі з охорони здоров'я, який складається із таких елементів: освіта; навчання; медичне обслуговування; оздоровчі процедури; спа-процедури; бізнес-обслуговування та охорона здоров'я. Це вільна зона: компанії можуть скористатися 100% іноземною власністю та 100% репатріацією прибутку.

Кластери ІТ-технологій

США. Найвідомішими інноваційними кластерами США, які володіють значними конкурентними перевагами, є кластер інформаційних технологій «Кремнієва Долина», агротуристичний виноробний кластер і кластер кіноіндустрії «Голлівуд» у штаті Каліфорнія; Бостонський біофармацевтичний кластер і кластер інформаційних технологій «Бостонське Шосе 128» (Східна Кремнієва Долина) у штаті Массачусетс; фінансовий кластер у штаті Нью-Йорк; автомобільний кластер у Детройті (штат Мічиган).

Швидкому зростанню «Кремнієвої Долини» сприяла концентрація в штаті Каліфорнія значних обсягів венчурного капіталу (1/3 усього венчурного капіталу США). До кластера нині залучено 87 тис. компаній різних галузей, у тому числі 17 тис. стартапів, десятки науково-дослідницьких центрів. Успішний інноваційний розвиток «Кремнієвої Долини» також пов'язаний із зосередженням у кластері провідних університетів – Стенфордського та Каліфорнійського. Близько 40% спеціалістів США у галузі електроніки, інформатики та обчислювальної техніки працюють у цьому кластері. Загалом зайнятість у кластері становить понад 2 млн осіб, які працюють у різних галузях.

Однією із головних причин успішного розвитку кластера є його здатність залучати кращих спеціалістів з усього світу. Диверсифікація ресурсів людського і технологічного капіталу посилює продуктивні та інноваційні можливості кластера. Для кластера характерним є середовище з високим рівнем конкуренції, тому в середньому у ньому виживає лише одна із 20 нових компаній.

Загалом у кластері концентруються високотехнологічні компанії, діяльність яких пов'язана з виробництвом комп'ютерів, електронних компонентів, напівпровідників, програмного забезпечення, медичного обладнання, аудіо та відео апаратури. «Кремнієва Долина» є виробником таких світових брендів як Adobe, Hewlett-Packard, Intel, Google, Yahoo!, eBay, Cisco, Apple, Symantec та ін.

Відома високотехнологічна компанія «Microsoft», підрозділ якої розташований у «Кремнієвій Долині», у 2016 р. розробила перший у світі повністю незалежний голографічний комп'ютер, який може інтегрувати голограми високої чіткості у реальний світ.

Поруч із Массачусетським технологічним інститутом виріс другий знаменитий інноваційний регіон: у передмістях Бостона розташовано біля пів сотні коледжів, науково-дослідних лабораторій та численні підприємства електронної техніки та ракетно-космічної галузі. Ці два відомі приклади викликали поштовх для менш інноваційно потужних країн, де університети повинні стати центрами кластерних ініціатив.

Транспортно-логістичні кластери

Словенія. Транспортно-логістичний кластер у Словенії був створений у 2003 році. Він у своєму складі налічує 13 компаній і 3 установи, які займаються експедицією і доставкою вантажів, надають портові послуги, розробляють освітні програми і вирішують питання, пов'язані із забрудненням повітря. Кінцева мета кластера полягає в забезпеченні сприятливих умов, які дозволять учасникам надавати комплексні транспортно-логістичні послуги для досягнення успіху на європейському ринку.

Німеччина. Транспортно-логістичний кластер «Франкфурт-на-Майні» сформувався на основі транспортної системи міста Франкфурта-на-Майні. Однак на даний час територією, що охоплює ТЛК «Франкфурт», є, швидше, регіон Рейн-Майн – субрегіон землі Гессен, в якому проживає третина населення (5,8 млн осіб) і знаходяться п'ять із шести найбільших міст землі Гессен. Франкфурт, населення якого становить 672 тис. осіб, а з передмістями – 1,5 млн, є великим фінансовим центром Німеччини і Європейського Співтовариства. Тут знаходяться безліч резиденцій німецьких і іноземних банків з усього світу, а також Європейський Центральний Банк і Німецька біржа. Місто Вісбаден є столицею землі Гессен з населенням близько 300 тис. осіб. Вісбаден знаходиться на правому березі р. Рейн при впадінні притоки Майну в Рейн. Своїми передмістями Вісбаден практично зростається з Франкфуртом, відстань до аеропорту Франкфурт – 20 км.

Іншими значними господарськими центрами регіонального ТЛК «Франкфурт» є міста Дармштадт та Оффенбах. Дармштадт з населенням 141 тис. чол. відомий насамперед Дармштадтським технічним університетом (понад 30 тис. студентів) та Дармштадтським університетом прикладних наук (11 тис. студентів). Тут розташований також Європейський центр управління космічними польотами і Центр дослідження важких іонів. У 1997 році Дармштадт отримав офіційний статус «наукограда» – Wissenschaftsstadt. Оффенбах з населенням 118 тис. осіб відділений від Франкфурта тільки річкою Майн і утворює з Франкфуртом єдину міську агломерацію. В Оффенбасі знаходиться центральний офіс Німецької служби погоди, яка відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки польотів для Франкфуртського аеропорту.

До компаній, що діють у ТЛК «Франкфурт», належать поряд з такими гігантами як – Люфтганза та «Група Дойче Бан» й інші великі компанії, а також множина логістичних компаній сектору малого та середнього бізнесу. Місцеві компанії пропонують і реалізують повний діапазон логістичних послуг: від планування та будівництва логістичних об'єктів та систем до

консультативного обслуговування процесів управління рухом потоку матеріалів / вантажів і менеджменту ланцюжка поставок. Сучасна інфраструктура місцевих компаній, зокрема з інформаційних технологій, допомагає підприємствам логістики у застосуванні систем електронної обробки даних великої потужності, обліку потоків товарів із зазначенням часу і застосуванням необхідних заходів безпеки. Експедиторські фірми охоплюють своїм асортиментом весь спектр послуг з логістики. Крім цього, є компанії, що спеціалізуються на певних видах послуг – транспортних, кур'єрських, з доставки або експрес-доставки посилок. Існують мережі як провайдерів класичних дистриб'юторських послуг, так і компаній з організації повернення товарів / вантажів, їх сортування та комісіювання, а також callцентри. Розташовуючись на площі понад 2760000 кв. м, регіон Франкфурт поряд з Гамбургом має найбільший обсяг нерухомості, що використовується для виконання логістичних функцій. Пропонований асортимент охоплює всі види логістичної нерухомості починаючи від простих складських приміщень і закінчуючи складними спеціалізованими пристроями та об'єктами.

Угорщина. Стосовно зарубіжного досвіду партнерства у формуванні транспортно-логістичного кластера слід відзначити угорський досвід розвитку прикордонного транспортно-логістичного кластера у м. Загонь. В серпні 2009 року угорський уряд на основі постанови 2141/2009 прийняв рішення про необхідність розробки робочої програми концепції логістичного розвитку міста Загонь та прилеглих територій. Частиною робочої програми було визначено написання комплексної програми розвитку прикордонного регіону в контексті розвитку саме логістичної складової. Міністерство економіки та транспорту Угорщини доручило експертам з вузів та дослідницьких центрів створити консорціум стосовно підготовки цього об'єктивного документа, який можна буде реалізувати. Документ розроблявся в контексті Плану розвитку Нової Угорщини на період 2009–2015 років (особливу увагу приділяли програмі ЄС щодо логістики програма Галілео).

Загонь та прилегла територія, яка об'єднує 11 населених пунктів, розташовані в прикордонному регіоні (область Саболч-Сатмар-Берег), та їх логістична специфіка визначаються: наявністю центру перевантаження Дирекції Угорських Залізниць – МАВ), мережі 100-ої та 111-ої залізничних ліній і 4-ої автостради, і що особливо важливо – саме в цьому місті «зустрічаються» європейські за нормами колії та «східні» за шириною колії, так званій «простір 1520» – тобто території з шириною колії 1520 мм).

Зелена економіка

Австрія. Прикладом реалізації регіонального зеленого кластера в Європі є «Green Tech Cluster», що розташований в «Green Tech Valley» («Долина зелених технологій») поблизу столиці Штирії – Граца (Австрія). В рамках кластера близько 200 компаній та науково-дослідних установ сьогодні працюють над чистими й зеленими технологіями майбутнього. Загалом у проєкті «Green Tech Valley» задіяно понад 20 000 компаній у сфері екологічних та енергетичних технологій. З часткою НДКР 4,8% Штирія є другим регіоном в Європі з інновацій. Іншим успішним прикладом є кластер «Green Net Finland», який об'єднує досвід та ресурси фінських компаній, що займаються зеленими технологіями, наукові й освітні установи та органи державної влади. З 2001 р. «Green Net Finland» реалізувала більше 50 проєктів у галузі розвитку на національному та міжнародному рівнях. Метою проєкту є створення проєктів розвитку, спрямованих на економію енергії та ресурсів, формування ефективного низьковуглецевого міського середовища, а саме SMART-міст, просування фінських інновацій та «зелених» технологій, забезпечення зростання місцевого бізнесу.

Австрія також основну увагу під час формування національної стратегії звертає на розвиток відновлюваного джерела енергії. Так, у 2011 р. було прийнято Закон «Про розвиток екологічно чистої енергії на 2011–2020 рр.». Основні завдання цього закону зводяться до безпеки енергозабезпечення, захисту навколишнього середовища, гарантованого забезпечення інвестиційних вкладів у наявні та плановані до зведення енергетичні

потужності, більш ефективне використання коштів підтримки «зеленої» економіки, ефективне стратегічне планування розвитку «зелених» технологій, що забезпечує їх безперешкодне впровадження у виробництво, повної відмови від імпорту атомної електроенергії. Закон передбачає зростання загального споживання «зеленої» енергії в плановий період із 70 до 77 тис. ГВт/рік, зокрема за рахунок нарощування мережі/потужностей таких альтернативних джерел, як малі гідроелектростанції (на 3,4 тис. ГВт/рік, сьогодні виробляються 4,65 тис. ГВт/рік), енергетичні установки на біо-масі (на 1,12 тис. ГВт/рік, сьогодні виробляються 2,5 тис. ГВт/рік), генеруючі установки з використанням вітру (на 4 тис. ГВт/рік, сьогодні виробляються 1,945 тис. ГВт/рік), сонячна енергія (на 0,8 тис. ГВт/рік, сьогодні виробляються 0,021 тис. ГВт/рік).

Норвегія. Норвегія вибрала фіскальне стимулювання як метод підтримки екологічного транспорту. Електрокари в Норвегії звільнені від високих транспортних податків, які сягають 50% вартості авто. Щорічний дорожній збір для них знижений в сім разів (50 євро проти 350 євро). Крім того, місцеві власники електромашин можуть безкоштовно їздити платними дорогами й паркувати свої транспортні засоби на муніципальних парковках, а також вони мають право їздити смугами для громадського транспорту.

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТПР

Для того, щоб суб'єкт підприємництва мав можливість здійснювати господарську діяльність в умовах ТПР, користуватися встановленими законодавцем пільговими режимами, необхідно виконати вимоги, закріплені законодавством України.

По-перше, для здійснення господарської діяльності на ТПР необхідно розробити інвестиційний проєкт і отримати Свідоцтво на право його реалізації (ТПР).

По-друге, спеціально уповноваженими органами управління ТПР розглядаються тільки ті інвестиційні проєкти, реалізація яких буде здійснюватися в пріоритетних галузях економіки, встановлених Кабінетом Міністрів України для конкретної ТПР.

По-третє, для отримання певних пільг на ТПР передбачені мінімальні розміри інвестиційних вкладень, які коливаються від 200 тис. до 3 млн дол. США.

По-четверте, необхідною умовою для здійснення господарської діяльності на ТПР є укладення договору (контракту) між місцевим органом самоврядування і суб'єктом підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційний проєкт.

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ

На сьогодні в Україні законодавство щодо створення та функціонування кластерів відсутнє, однак при цьому є кілька прикладів по створенню та функціонуванню вже існуючих кластерів. В цілому зазначається, що розвиток кластерів в Україні сьогодні відбувається безсистемно, без будь-якого нормативно-правового супроводження (навіть термін «кластер» в Україні законодавчо не визначено).

На території Івано-Франківської області створено кластер народних художніх промислів «Сузір'я», кластер «Ліжникарство й інші художні промисли на Прикарпатті», що сприяють відродженню історично сформованих, традиційних ремесел та художніх промислів гуцульського краю. До сфери розваг відноситься: гірськолижний спорт та гребля на байдарках та каное, навчання дітей та дорослих верхової їзди; фестивалі народних мистецтв.

На Херсонщині значного розвитку отримав транспортно-туристичний кластер «Південні ворота України». Проєкт його формування був створений на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р.

№390 «Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму». Одним із напрямів діяльності кластера стає відновлення ярмаркових і торговельних заходів, які мають глибокі історичні витоки, що починаються з III-III ст. до н. е. У деяких областях України виникає потреба створення транскордонних кластерів. У зв'язку з розвитком і формуванням низки міжнародних транспортних коридорів, що проходять через територію України, у деяких областях (Закарпатська, Луганська, Одеська, Херсонська та інші) виникають проєкти формування кластерів логістики. «Південні ворота України» забезпечують удосконалення транспортної системи на основі сучасної логістики, налагодження співпраці транспортних галузей, реструктуризацію більшості транспортних структур, стимулювання прискореного розвитку внутрішнього дитячого, молодіжного та сімейного відпочинку на Херсонщині. До сфери розваг відноситься навчання їздити верхи, паломництво до Свято-Григорівського монастиря (с. Червоний Маяк на березі Каховського водосховища); послуги, що надають водно-розважальні комплекси (Гола Пристань, Хорлах, Щасливцеві), фестивалі: «Винне свято», «Купальські зорі», «Риба та рибалки», «Гаврійська родина» та інші.

Метою створення кластера «Екотур» (м. Кам'янець-Подільський) стала активізація розвитку таких видів туризму, як культурнопізнавальний, екстремальний, релігійний, фольклорний, спортивний тощо. Поряд з багатою культурно-історичною спадщиною (національний історико-культурний заповідник «Кам'янець») для підвищення інтенсивності розвитку туризму кластером проводиться робота з удосконалення місцевого туристичного продукту і розвитку таких видів сфери розваг, як проведення щорічного фестивалю «Козацькі забави», Міжнародного лицарського турніру, Міжнародного фестивалю «Сім культур» та інших видів проведення дозвілля.

«Славутич» (м. Славутич, Київська область) створений для розвитку ділового туризму (найвищі у країні показники інвестування та високий рівень соціально-економічного розвитку) та екстремального туризму в зоні відчуження (майданчик ЧАЕС, саркофаг, м. Прип'ять – «мертве місто»). До

сфери розваг відноситься: перегляд фільмів про Чорнобильську аварію, імітація небезпеки, якою супроводжувався високий рівень радіації (захисний костюм, зміна показників дозиметра, вимивання пилу з тіла та одягу), фотосесії на майданчику саркофага, огляд зони відчуження з вертольота, відвідування «кладовища техніки» та пам'ятника «Дзвін Чорнобиля».

Курортполіс «Трускавець», який не втратив інноваційної складової, нарощує інфраструктуру та має сформований бренд «дестинації курортного типу».

Щодо перспектив розвитку кластерів в Україні, то є всі передумови для створення інноваційних кластерів у високотехнологічних секторах на основі існуючих технопарків та індустріальних парків-біотехнологій, систем спеціального та подвійного призначення на базі наукового парку «Київська політехніка»; ядерних технологій на базі технополісу «П'ятихатки» в місті Харкові; електронної промисловості на базі індустріального парку в селі Розівка (Закарпаття), автомобілебудування на базі індустріального парку «Соломоново» (Закарпаття) тощо.

За державної підтримки (Мінагрополітики України і Одеської облдержадміністрації) функціонує агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушика-Нова» (Тарутинський район). Ядром цього кластера є сільськогосподарські (вівцекомплекс, племінне господарство, виноградарство) і переробні (сири, винні продукти та мед) підприємства та рекреаційно-туристичний комплекс. Рекреаційно-туристичний комплекс представлений атракційними і нічліжно-гастрономічними об'єктами: історичне село XIX – початку XX століття (краєзнавчий музей під відкритим небом), зоокуток, гостьові будинки, готель, шинок, конференц-зал, оздоровчі та розважальні заклади. Тут проводяться екскурсії на фазанарій і вівцеферму, до зоокутка. Серед інших пропонувані туристично-рекреаційні заняття: рибальство, полювання, фотосафарі, бізнес-зустрічі. Кластер орієнтований на локальний, регіональний та національно-міжнародний рівень співпраці за основними напрямками діяльності.

«ГорбоГори» (Пустомитівський район Львівської області) – ще один приклад вдалої реалізації кластера агротуристичного типу. Його ініціатором став Департамент агропромислового комплексу Львівської облдержадміністрації та місцеві фермерські господарства тваринницької спеціалізації. Рекреаційно-туристична складова розвитку кластера передбачає облаштування сільських садиб для обслуговування туристів, розробку туристичних маршрутів та проведення фольклорних фестивалів (наприклад, агротуристичного ярмарку «Добрі традиції Галичини»).

Кластерна ініціатива на Чигиринщині, що впроваджується ГО «Туристичний рух Чигиринщини», ґрунтується на базі історичних музеїв (Чигирин, Суботин, Кам'янка), сакральних об'єктах, історичних пам'яток, що виступають основою культурно-екскурсійних пропозицій. Багата історико-культурна спадщина доповнюється нічліжно-гастрономічними закладами: зеленими садибами, ресторанно-готельними комплексами, музейно-етнографічними та просвітницько-розважальними комплексами.

Розвиток кластерів і кластерних ініціатив сільського туризму в Україні знаходиться на початковій стадії. Перехід діяльності відособлених власників агроосель до територіально об'єднаних структур типу кластерів вимагає відповідної організаційно-матеріальної підтримки та науково-методичного супроводу. Нині кількість діючих кластерів і кластерних ініціатив сільського туризму в Україні становить близько 10. У 2018 р. в Українських Карпатах було створено два нові кластери – «Бойківські газди» (Сколівський район на Львівщині – 43 учасники) та «Гостинна бойківська Долинщина» (Долинський район на Івано-Франківщині – 22 учасники). На півдні Причорномор'я набув офіційного статусу агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушика-Нова» (Тарутинський район, Одеська обл.) з відповідною реєстрацією однойменної громадської спілки.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ, ЯКІ ІСНУЮТЬ В ЛИМАНСЬКОЇ ТА СВЯТОГІРСЬКОЇ ОТГ

Враховувавши позитивні моменти, проблеми та проаналізувавши зарубіжний досвід та нормативно-правові акти України, пропонуємо, для вирішення існуючих проблем, здійснити **проведення державного експерименту розвитку об'єднаних територіальних громад Донецької області на прикладі Святогірської та Лиманської об'єднаних територіальних громад шляхом створення територій пріоритетного розвитку в межах населених пунктів Лиманської та Святогірської ОТГ.**

При створенні територій пріоритетного розвитку (ТПР) передбачати наступне:

орган управління ТПР, у вигляді наглядової Ради, в який увійдуть представники депутатського корпусу, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та інші;

спеціальні пільгові режими в ТПР, які нададуть можливість залучати інвесторів для вирішення проблем регіону;

об'єднання з кластерною системою розвитку території;

види пріоритетної діяльності, отже, тільки суб'єкти господарювання ТПР, які здійснюють діяльність за зазначеними видами, будуть мати право отримання пільгового режиму.

У першу чергу на територіях Лиманської та Святогірської ОТГ необхідно надавати пріоритет у наступних сферах:

1. ІТ технології. Сьогодні ІТ-сектор по праву вважається локомотивом економіки, тому багато країн намагаються створити сприятливі умови для його розвитку, зокрема й завдяки спеціальним податковим режимам. За даними Світового банку, в Україні сегмент аутсорсингу розробки ПО входить у трійку лідерів з експорту та вже сьогодні є значущою складовою економіки. Крім того, це одна з небагатьох сфер, де спостерігається зростання замовлень і створюються нові робочі місця. Вважається, що поява одного нового робочого місця в ІТ стимулює створення трьох-чотирьох додаткових робочих

місце в інших галузях економіки. Тому експерти відводять цьому сегменту істотну роль у процесі реформування економіки України. У той же час, все це можливо лише за умови широкої державної підтримки галузі.

2. Освіта. Для створення своїх кваліфікованих кадрів потрібно розвивати сферу освіти, що буде сприяти призупиненню процесу виїзду в інші населені пункти молоді.

3. Туристично-рекреаційна діяльність. Природні ресурси, які знаходяться на території Лиманської та Святогірської ОТГ, необхідно розвивати, а для цього потрібно залучати інвестиційні кошти. Створення туристично-рекреаційних кластерів дозволить зберегти природні ресурси і зробити регіон туристично-рекреаційною меккою України.

4. Медичний туризм. Медичний туризм – це одна з сфер діяльності, що розвивається у світі. В умовах Лиманської і Святогірської ОТГ є всі можливості для створення даної сфери діяльності на базі існуючих пансіонатів та санаторіїв.

5. Зелена економіка. Програма Організації Об'єднаних Націй з охорони навколишнього середовища (UNEP) визначає «зелену» економіку як інструмент, що приводить до підвищення добробуту людей і соціальної рівності і значно знижує негативний вплив на навколишнє середовище і ризики екологічної деградації.

Наукове видання

Устименко В. А., Зельдіна О. Р.,
Гостєва О. Ю., Гришко В. В.

**ТЕРИТОРІЇ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ
ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ**

Монографія

Українською мовою

Відповідальний за видання В. А. Устименко
Редактор О. Р. Зельдіна
Технічний редактор О. М. Єрмоленко

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України»
01032, Київ, 32, бульв. Т. Шевченка, 60
Тел. +38-044-200-55-68
Тел. +38-050-509-20-77

Підписано до друку 23.11.2021.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Cyr.
Ум. друк. арк. 6,05. Ум. фарб.-відб. 6,05. Обл.-вид. арк. 6,5.
Зам. 0092. Тираж 90 прим.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
14035, м. Чернігів, вул. Станіславського, 40
Тел. +38-097-385-28-13